

Magyarázat a címlapon látható oroszlanos emblémához:

Az «ISTER-GAM»-i Palota az «oroszlanok», tehát az Uralkodóval a kormányzásban osztozó Nemzetvezetők székhelye volt. A babiloni teokratikus misztérium rendje szerint: a 14 oroszlan tartott SZER-t a Világosság és Igazság Urá-val, — a tizenötödikkel, az uralkodó Papkirállyal. Mégpedig a 15. napon, a FÉNYESSÉG és TUDÁS napján, teljesen az emberiség első törvénykönyvének, a sumérnak nevezett *Ur-Nammu* nevezetű királyának hagyatéka szerint.

Fredetyp az Árpádok ősi kápolnájának falán látható, a nemrég feltárt esztergomi — eredetileg — fejedelmi trónteremben, ahová a Kr. utáni 970-es években festették.

Jelentése azon kívül, hogy az Árpád-ház címerének tartották — mostanáig ismeretlen volt. A sumerológus professzorok azonban megtalálták leírását a babiloni ékírásos táblákon. Ezen szövegek szerint az oroszlanos ábrázolás az «Égből nyert Uralkodói Hatalom» jelképe.

Sumer eredetét megerősíti az a tény is, hogy hasonmását két oroszlánal s a pálma rozettával Sir Leonard Wooley UR város királyi sírjában találta meg. Ennek töredéke a Philadelphiai Múzeumban látható.

Bizonyítást nyert, hogy első Árpád-házi királyaink ezen uralkodói jelvénye az emberiség legősibb címeres jelképe.

Dr. Novotny Elemér

Sumer = magyar

KÖNYVKIADÓ VÁLLALAT
SVÁJC

A szedés, tördelés és nyomás Gilde Barna munkája.

Minden jog a szerzőnek fenntartva

Copyright by DUNA Verlag, CH 5615 Fahrwangen

Készült 1977-ben, a DUNA fennállásának 20. évében

**a DUNA Könyvkiadó Vállalatnál
CH 5615 FAHRWANGEN, Schweiz**

TARTALOMJEGYZÉK

Bevezetés	5
Sumer nyelvi sajátosságok	18
A sumer nyelv hangtörténete	25
Sumer—magyar <i>szövegegyezések</i>	
a XI.—XIII. századbeli nyelvemlékekben:	
I. A Tihanyi Apátság Alapítólevele (1055)	33
II. Anonymus: «De gesta Hungarorum» című Krónikája (1200 körül)	51
III. I. András-kori ima (1046/1047)	57
Befejezés	75
Átírások és jegyzetek	77
Bibliográfia	78

Dr Novotny Elemér ezen tanulmánya

Függeléként csatolva

Badiny Jós Ferenc:

«New Lines for a correct Sumerian phonetics to conform with the cuneiform scripts» című és a

XXIX. Orientalista Világkongresszus

Ancient Near East Szakosztályának megnyitó ülésén, Párisban, — a Sorbonne-on elhangzott előadásához.»

Dr. Novotny Elemérnek ez a tanulmánya:

a párizsi XXIX. Orientalista Világkongresszusra (1973) készült.

Mint hogy a szerző a kongresszuson *személyesen* megjelenni nem tudott — Badiny Jós Ferenc professzor — volt szíves — saját terjedelmes előadása mellett — *főbb* kutatási eredményeit ismertetni. Egyúttal «*fali-táblákon*» hívta fel a résztvevők figyelmét a szerző által megállapított és analizált magyar—sumer *szövegegyezésekre.*

A most *magyar* nyelven olvasható tanulmány eddig csak *angol* nyelven jelent meg és pedig:

Badiny Jós Ferenc professzor: «The Sumerian Wonder»

Buenos Aires, 1974 című könyvében.

BEVEZETÉS

A nemzetközi tudomány minden ágazatában — időnként — felmerülnek olyan kérdések, amelyeket a tudósok — évtizedeken, sőt évszázadokon át, — a legnagyobb erőfeszítéssel sem tudnak megoldani.

Idők múltával azonban a kitartó kutatás oly döntő *tényeket* hoz napvilágra, amelyek az egész problematikát reflektor-fénybe helyezik s így a sokat vitatott kérdések könnyűszerrel — szinte maguktól — megoldódnak.

Több mint egy évszázadon át, ilyen megoldatlan kérdése volt a nemzetközi tudománynak: az ősi és titokzatos *sumer nép rokonságának* problémája.

Tudjuk, hogy a világ *első* történelmi népe: a *sumer nép volt*. Ez az ősi nép helyezte az emberiség közös asztalára az emberi kultúra és civilizáció — *első* — zsenge gyümölcseit.

A képirásból kifejlesztett — és igen bonyolult *sumer írás* csodálatos megfejtése után, — a világ nyelvészei előtt — fokozatosan — feltárult az ősi *sumer nyelv* — teljes gazdagságában.

Miután a nyelvészek úgy találták, hogy a feltárt *sumer nyelv*, úgy *szókincsbőlileg (lexikálisan)*, mint *nyelvtanilag* (grammatikailag) megbízható alapot szol-

gáltat a *nyelvösszehasonlítás*hoz, teljes erővel hozzáláttak a *nyelvrokonosítás*hoz.

Egybevetették a sumer nyelvet a világ úgyszólván összes élő és holt nyelvével (főleg nyelvcsaládokkal). A rokonosítási kísérletek azonban — mint azt az idevágó szakirodalom leszögezi — kivétel nélkül *meddőek* maradtak, vagyis megállapították, hogy a sumer nyelv semmiféle más nyelvvel nem áll rokoni kapcsolatban!

Vajon mi volt az oka ennek az *eredménytelenségnek*?

Fő okát én abban látom, hogy a szaktudósok a sumer nyelvet *holt nyelvnek* tekintették — következésképpen nem fejlődésében és nem *nyelvtörténeti alapon* vizsgálták.

Holott, mint látni fogjuk, a sumer ma is *élő* nyelv!

Hibás volt az a — kiinduló pontul használt — *hipotézis* is, hogy a sumerok — nem hagyták el hazájukat, hanem ott maradtak és fokozatosan beolvadtak a környező sémi népekbe. —

A tudomány nem alapulhat *hipotéziseken*, — hanem csak *tényeken*. «*Facta loquuntur*» — mondja a latin.

Valóban a *tények* mindennél ékebben beszélnek.

De vajon vannak-e — ezeknek a hipotéziseknek ellentmondó tények? *I g e n, v a n n a k !*

Több, mint másfél évtizede foglalkozom a sumer—magyar kapcsolatok kérdésével. Előzetes tanulmányok után 1963. évben egy közel 300 oldalas tanulmányt készítettem: «*A magyarok sumer eredetéről*». 1964-ben ezt bemutattam a MTA Nyelvtudományi Intézetének és kértem a publikáció engedélyezését. A finnugor rokon-

ság bővületében élő nyelvészeink azonban ehhez nem járultak hozzá, mert hisz' a finnugor rokonság már bebizonyított s minden ellenkező álláspont: tudománytalan! Ennek ellenére én tovább folytattam tudományos kutatásomat — továbbra is fenntartva *eredeti* álláspontomat. Cikkekben és rövidebb tanulmányokban kíséreltem meg — *alaptételem további bizonyítását*, de az illetékes *szerkesztők* és illetékes körök — «dícséretükre legyen mondva», rendre elutasították dolgozataim közzétételét. Ez a szemlélet a tudomány szempontjából felettekáros és persze helyre nem hozható *időveszteséget* is jelent.

Eddigi eredményeimet közölve, *levelezést* folytattam Sz. P. Tolsztoz professzorral, a Közép-Ázsiai (kumarizmi — chorezmi) régészeti expedíció vezetőjével — illetve I. M. Djakonov professzorral, a leningrádi Kelet-Ázsiai Intézet igazgatójával, akik a *sumer—magyar rokonság lehetőségét* elismerték.

Fordulópontot jelentett a *sumer — magyar kutatás történetében* — a XI.—XIII. századbeli magyar nyelvemlékek — *összehasonlító vizsgálata*.

1968-ban arra a — magamat is *megdöbbenő* — *felfedezésre* jutottam, hogy a latinnyelvű: «Tihanyi Apát-ság Alapítólevelének» (1055.) «magyar szórványai» — egytől-egyig — *sumer* szövegek, persze fejlesztett formában. Ugyancsak *sumer mondatokat* (szövegeket) állapítottam meg a többi nyelvemlékeinkben is. (I. Andráskori ima, Halotti Beszéd stb.)

Mindezek meggyőző és kötelező erejű bizonyítékai annak, hogy a *sumer* nyelv *nem holt nyelv, hanem élő nyelv* — és ma is él, a «*magyar*» nyelvben, aminek *sumer* *equivalense*:

Maħ-gar-ri = Magasztos (isten) gyermekei, vagy régiesen, *Muħ-ger-ri* — *Mogeri* (Anonymusnál: *moger*).

De nemcsak régi nyelvemlékeink, hanem — láncolatban — *ezeréves földrajzi neveink* is — olyan *tényeket* tárnak elénk, amelyek cáfolhatatlanul bizonyítják nyelvünk és népünk *sumer eredetét*.

Ezek között *első* helyen kell említenem a sumerek legrégebbi népvét: *Ke-en-ger* (Ki-in-gir-ra) = *Ki-en* (isten) gyermekei.

1171-ben: *Kengerek* vagy más változatban *Ka-an-gar-eš* — 1055-ben: *Kangrez*.

Bizonyosságtételül felidézzük a *sumer «Panteon» főbb isteneit*, akiknek nevei nemcsak nyelvemlékeinkben, de földrajzi neveinkben is meg vannak örökítve.

Az *Ég úrnője*: *In-an-na* vagy *Nana-Istar*: *Nána* község, — *Ister*-folyó. A természet és tavasz istene: *Du-mu-zi*: (régi: *Dimisi*) ma *Dömös* község. A levegő-ég istene — a sumerek *nemzeti* istene: *Lil-en* - (*En-lil*): (Lille, Lelle, Lüle helységnevek. Ugyanez más néven: *Bél* = *Bél*, *Pél* stb. *In-ki* — teremő isten = *In-ke* puszta. *Ud* (*utu*) napisten — *Ud-ša* = fényes (kegyes) napisten = *Ócsa* vagy *Acsa* helységek. *Zu-en* — holdisten —, (régi *Zu-in*, *Zu-un*) — ma: *Szőny* község.

Felvonultathatjuk a *sumer királyok* neveit is, mint *döntő bizonyítékokat*:

Meš-ši-il-im = Meszlény és Wesselény községek.
Ma-ar-zal = Marczali községnév — (sumer «kes-
béli királyok!») — *Ep-ḫur-geš* = Eperjes város. —
Idi-il-im — mari-i király, = Edelény község.
Különösen fontos az *utolsó III. úr-i* dinasztia királyai-
nak neve. *Bur-zu-en*: Börzsöny, Berzseny, *Gimil-
sin*: régi Gemelsen, ma Gyümölcse ny, *lb-zu-en*
= Ebszöny község, majd telepnev.

Ezek a nevek viszont — fényesen bizonyítják, hogy itt
a Kárpát-medencében — *ugyanaz a nép van jelen*,
amely i.e. harmadik évezredben — ezeket az isteneket
imádta s ezeket az *uralkodókat* tekintette *lu-gal*-jának
(királyának) illetve *pat-e-ši*-jének (papi fejedelmé-
nek) — vagyis a *sumer nép* illetve *annak ivadékai*.

Egyébként a «lu-gal» szó az I. Andráskori imában
(1046/1047) fordul elő, a «pat-e-zi»-nek megfelelő
«pata-mu-igi-zi» = «néven nevezett *kegyes* (igaz) *úr*»
pedig «putu-wu-eje-ze» formában *†* a Tihanyi Ala-
pítólevélben (1055) található — mint *fejedelmi méltóság* —
név. Tanulmányaimban bebizonyítottam, hogy Magyar-
ország első fejedelmének: «Almus»-nak neve *sumer*
névj. Ugyancsak *sumer* név a családfájához tartozó *feje-*
delmi személyek: *Ene-dubéliani*, *Emese* és *Üge* neve is.

Számneveink, bár a *sumeroknak* erre *több kifejezésük*
volt, kimutathatóan — *sumer alapokra vezethetők* *visz-*
sza, illetve *azonosak* a *sumer számnevekkel*.

Belső keletkezésű szavaink csakis a sumer nyelv alapján analizálhatók és fejthetők meg. (L. *A madárnevekről* szóló tanulmányomat.)

Közszavainkat és azok elemeit — általánosságban — csakis a sumer nyelvben találjuk meg.

Természetesen a *6000 éves nyelvfejlődést* nem könnyű áttekinteni és áthidalni. Ezt a nehézséget is kiküszöböli azonban a *nyelv hangtörténetének ismerete*. Amint rámutattam, a magyar hangtörténet a sumer hangtörténetnek — *egyenes és töretlen folytatása*. —

Szerintem *nem helytálló* az a nyelvészeti *ellenvetés*, hogy — a finnugorológusok által különösen hangsúlyozott — *egy* (esetleg két) *hangzós* — «szómegfelelés» nélkül — összeomlik *sumer eredetünk* elmélete.

Jesen esetben *egy és ugyanazon nyelv különböző fejlődése tendenciáiról* van szó. Ezekből kialakul *egy fejlődési vonal*. Pl.: $g > k > h (gh) > h > \emptyset$ vagy j — majd a h -ből $> w$, a j -ből pedig $> gy$ — ez már *nyolc* (8) változat.

Világos, hogy a *fejlődési vonal* — minden egyes hangzóját — «szabályos hangmegfelelésnek» kell tekinteni!

A sumer nyelv az *ókorban* már egy fejlett nyelv volt, — mai szemmel nézve — mégis csak egy *archaikus nyelv*. Éppen ezért a gondolatokat — *körülírással* fejezte ki, tehát sok volt benne a «*perifrasztikus konstrukció*». A sok *pre-, in- és suffixum* — idők folyamán lekopik, a magánhangzók — állandósulnak — a szétágazó elemek összeállnak, úgy hogy ez az ősi nyelv ma már úgy áll

előttünk, mint egy tömör, hatalmas drágakő. Ez a drágakő, a mi édes anyanyelvünk: a *magyar* nyelv.

Jelen könyvben *először* mutatom be — *magyar* nyelven a Párizsi Orientalista Világkongresszusra (1973) készült előadásomat, amely eddig csak *angol* nyelven jelent meg. (Badiny J. F.: *The Sumerian Wonder*, Buenos Aires, 1974.)

Ezt követően közzéteszem — néhány korábbi — illetve később készült tanulmányomat is.

Ezzel kívánom meggyőzően bizonyítani: a magyarok sumer eredetét, — vagyis azt, hogy

S U M E R = M A G Y A R !

1976. szeptemberében

Dr. Novotny Elemér s. k.

-Régi magyar nyelvemlékeink mindegyike egy-egy — nemzeti kincs.» Nemzeti kincs nemcsak azért, mert nyelvfejlődésünk tényeit leszögezi és a magyar nyelv *antik eredetére* — közvetlen vagy közvetett bizonyítékokat szolgáltat, hanem azért is, mert éles reflektorfénnyel világít bele a magyar őstörténet — ma is homályos világába —, így nemcsak a nyelvtudomány művelőinek, de a történészeknek is biztos útmutatást és támaszt nyújt a tudomány előrehaladását és az igazság felderítését célzó kutatásaikban.

A magyar nyelvemlékekkel — felismerve annak nagy nemzeti jelentőségét —, a kitűnően képzett és kimagasló nyelvtudású magyar nyelvészek egész sora foglalkozott. Minthogy azonban az igazsághoz vezető utak rendszerint akadályokkal vannak kikövezve —, s ez alól a legnagyobb tudósok sem mentesek, ezek a tiszteletre méltó előszövegek nem mindig hoztak *megnyugtató és meggyőző eredményeket*.

Miben leli ez magyarázatát? Ennek okát főleg abban látom, hogy — egyébként kiváló és széles látókörű nyelvészeink — nem ismerték a magyar nyelv *ősforrását: az ókori sumer nyelvet*.

Nyelvemlékeinkben előforduló antik szavakat, elhomályosult szóösszetételeket, mondatokat, továbbá a

régi földrajzi neveket, valamint személy- és népneveket — noha ezek javarésze ma is használatban van — *már senki sem érti!*

Ahhoz, hogy ezek az elhomályosult és feledésbe ment ősrégi szavak és nevek *életre keljenek és megszólaljanak*: az ókori *sumer nyelv ismerete és segítsége szükséges!*

Éppen ezért nyelvemlékeink *helyes olvasatának és értelmezésének elengedhetetlen feltétele — a sumer nyelvnek —* legalább is alapfokú tudása.

Minél régibb egy magyar nyelvemlék, annál közelebb áll az ősi sumer nyelvhez; sőt azzal *meglepően azonos!*

Ehhez képest a régi magyar szövegek — tulajdonképp — latin betűkkel és fonetikával írt — *sumer szövegek.*

Ezt a *tézist* a legrégibb magyar nyelvemlékekből kiemelt példák sorozatával, valamint a IX.— X. — XI. századból származó földrajzi és személynevekkel kívánom bizonyítani.

*

A világ első történelmi népe és az emberi civilizáció megteremtője: *a sumer nép — tehát nem halt ki és nem olvadt be a környező sémi népekbe —* mint általában a tudósok feltételezik —, hanem hosszú, viszontagságos vándorlása után — átvészelve a nehéz évezredek vérzivatarjait —, ma is él és *virágzik*, a Kárpátok alján — a Duna—Tisza táján alapított hazájában —, Magyarországon.

A nyelvészeknek különleges csemege (delicatesse) egy 6 000 éves nyelv tanulmányozása! Am, aki erre vágyik

— ismerje meg a *sumer nyelvet* és annak kései fejlesztett alakját: a *magyar nyelvet*.

A régi és téves dogmákhoz mereven ragaszkodó tudósok ezt az ajánlatomat bizonyára hitetlenkedve s talán mosolyogva fogadják, éppen ezért a kételkedőknek már itt felhívom a figyelmét a következőkre:

I. András magyar király idejében — 1047 évben — a magyarok uralkodójukat még: «*l u - g a l*»-nak nevezték. Ez szószerint: «nagy ember», de a sumerológusok — egyezményesen: «király»-nak fordítják. *A világon egyedül a sumer nép nevezte így királyát!* Még a velük közös főhatalom alatt együttélő sémi akkádok is — másként: *š a r* (šarru) néven nevezték uralkodójukat.

Amint ezt a sumerológia úttörői: Jules Oppert és F. Delitzsch megállapították, a sumerek legrégebbi népneve: *Ki-en-gir* > *ke-en-ger* = *Ki-en* (*En-ki*) gyermeke.

Ennek mélyhangzós változata: *Ka-a-n-gar* vagy *Ku-un-gur*. Ezt a népnevet megtaláljuk nyelvemlékeinkben: 1171-ben *kengerek*, 1055-ben: *kangareš* formában.

A sumer *királyok* neveit — különösen az utolsó *ur-i* III. dinasztia tagjainak nevét —, a régi (1000 éves) földrajzi neveink őrzik. Például: *Bur-zu-en* Börzsöny illetve Berzseny, hegy és községnév. (Régi: Berzen, Bur-zun); *Gimil-zu-en* (*Sin*) = 1200-ban *Gemelsen*, később: Gyümölcsény; *Ib-zu-en* = *E b s z ő n y* helynév.

A sumer *istenek* neveit ugyancsak földrajzi neveink örökítették meg.

I n - a n - n a istennő N a n a - I s - t a r nevét megtaláljuk a D u n a (Ister) balpartján « N á n a » helység-névben.

A Duna jobboldalán pedig I s - t a r - g a - m u = Istar háza, jelenleg E s z t e r g o m város nevében.

D u m u - z i a sumer Természet vagy Tavasz-isten neve: 1087-ben: D i m i s i, később és ma D ö m ö s község.

L i l - e n (E n - l i l) isten nevét több helynév őrzí: L i l e, L ü l e, L e l l e (Balaton-lelle).

K i - e n (E n - k i) isten neve: a már említett K e - e n - g e r, majd K e - e n - e š e (Kenese) helynevekben található.

Z u - e n (E n - z u) holdisten neve, S z ő n y község nevével azonos, (régi oklevelekben: Z y e n — Z u u n).

U d (utu) = napisten nevét U d - š a = Ócsa és A c s a (fényes napisten),

N a - g u - u d = nagy napisten = N a g y o d község-nevek és

U g - u d - š a = fényes Napisten népe — U g o c s a megye neve örököltette meg.

Ezek az egyezések semmi esetre *sem lehetnek a puszta véletlen művei!*

A magyar számnevek — amint azt «Számneveink eredete» című (Budapest, 1970.) tanulmányomban kimutat-tam, 1—1000-ig a s u m e r számnevekkel részben azo-nosak, részben pedig ugyanazon alapokra vezethetők vissza. Tehát valamennyi *s u m e r eredetű!*

A konkrét jelentésű közszavaink hatalmas tömege a sumerral egyező, — illetve elemeire bontva *sumer* gyökökre vezethető vissza. A mondatok egyezése pedig, melyből néhányat — nyelvemlékeinkből kiemelve — bemutatok, már perdöntő jelentőségű. Ezekben ugyanis nemcsak a *lexikális*, de az *alaktani* egyezések is megfigyelhetők.

A régi nyelvemlékeinknek az ősi *sumer* nyelvvel való egybevetése során azonban nem elégséges a *sumer* *szókincs* és *nyelvtan* ismerete, hanem ezen túlmenően ismer-ni kell a *sumer nyelv bonyolult sajátosságait* — főképpen pedig a *sumer nyelv gazdag hangtörténetét*, mely utóbbinak a magyar (ómagyar) hangtörténet *egyenes és töretlen folytatása*.

Szükséges tehát, hogy a könnyebb megértés céljából ezekre — főbb vonalakban — rámutassak.

SUMER NYELVI SAJÁTOSSÁGOK

A sumer nyelvnek — megítélésem szerint — legfontosabb sajátossága: *a magánhangzók mellékes karaktere.*

Erre a nyelvjelenségre Joseph Halevy, francia assziológus hívta fel a figyelmet.

Ismertes, hogy Halevy egy — «ab ovo» elveszett — ügyet védelmezett. Hatalmas tudásával azonban ellenfeleinél is elismerést és megbecsülést szerzett. *Antisumer teóriáját* több-rendbeli értekezésben fejtette ki. Művei — különösen az utóbbiak — a sumer nyelvi kutatás szempontjából igen becsesek.

Halevy a *magánhangzók másodrangú szerepét*: *s é m i* hangtani sajátosságnak minősíti és erre több példát hoz fel:

Gal-gul; mah-muh; til-tal; min-man;
gir-gur;

Sag-ból: sag, sig, sug;

Bad-ból: bad, bid, bud > bat, bit, but;

Lag-ból: lah, lih, luğ stb.

Ch. Fossey (francia) és John Dineley Prince (USA) professzorok ugyancsak felsorolnak példákat, ahol — a szó értelmének megmaradása mellett —, a szó magánhangzója megváltozik. Prince ezt a sajátosságot nem

s é m i n y e l v j e l e n s é g n e k t e k i n t i , h a n e m a m a i a g g l u t i n a t í v n y e l v e k b e n i s s z o k á s o s : *előre és hátraható vokálharmóniára vezeti vissza.*

Természetesen figyelembe kell venni a *sumer dialektusokat* is.

B. Hrozny (cseh) professzor, a hetitű írás megfejtője — az «e m e - k u» és «e m e - s a l» fődialektusokon kívül még öt (5) dialektust sorol fel. Ezek is főleg *magánhangzó változásban* nyilvánultak. Ezt a magánhangzó változást a *magyar nyelvben is megtaláljuk*, úgy a közszavakban, mint a földrajzi illetve személynevekben.

B. Hrozny az «eme-kal» elemzése során rámutat, hogy a *sumer g a l > k a l* szó — többek között *születést* is jelent; U d - > u t u pedig = nap.

K a l - u t u = nap születése — azaz Kelet. Ezt a formát megtaláljuk a «Kalota» földrajzi névben (Kalotaszeg). További változatai: «Kiliti» (Balaton-Kiliti a fő keleti partján és Dunakiliti). K e l - e t e «kelet» pedig égitájat jelent, (Oriens) a mai magyar nyelven.

N u g - u t u = a Nap lepihenése — magyarul: «nyugot- (nyugot). (Nwga > Nug = pihenés.)

Az előbb már említett «Du-mu-zi» — *sumer Természet (tavasz) isten* nevét sokféle változatban találjuk meg földrajzi neveinkben:

Nevezetesen:

D o m ö s — régebben D i m i s i (1087-ben) I. (Szent) László király oklevele: «ex curia *dimisiensi*» van kelteve. Ennek mélyhangú változata D a m a s hely-

név. A sumerban szokásos D > T változással: Timis — T e m e s és T ö m ö s -folyó, megye és hegyszoros név.

Ide tartozik a «T h a w a z» Tavasz (Frühling) évszaktot jelentő szó is, ami a sumer «m» = «w» olvasatára utal.

A II. U r i dinasztia egyik királya: Lu - gal ki - in - iš - e - d u - d u (a lagasi En-temena kortársa).

A Ki - in - iš - e nevet megtaláljuk: Kinizs, Kenese és Kanizsa (Nagykanizsa) nevében.

Említsünk végül egy ma is használt közszót: «g u r i - g a», sumerul: G u r - i - g a = körforgást csináló, körbe forgó. Ennek változatai: K a r i k a, k e r e k, k ' e r é k.

A magánhangzó illeszkedést a sumer nyelvben már F. Lenormant (francia) professzor felismerte. Részletesen foglalkoztak ezzel: A. H. Sayce, S. Langdon (angol) F. Hommel és P. Haupt (németek) és J. Dineley Prince (USA) asszirológusok. A vokálharmónia a sumer nyelvben a jó hangzást (eufonia) szolgálta. Igen fontos nyelvi sajátosság — amint azt az imént nevezett kutatók is megállapították —, hogy a magánhangzó illeszkedés — előre és hátraható volt. Ennek a szemléltetésére vegyük alapul a már említett: «Zu-en» (En-zu) Hold-isten szót, mely szószerint a «Tudás urát» jelentette. Ez a szó előre-ható illeszkedéssel: Z e - e n, (a régi Su-in-ből pedig Sin).

Hátraható illeszkedéssel: Z u - u n. A Duna jobb partján fekvő római kori Brigetio mai magyar neve : S z ő n y. Ez a helynév a latin fonetikával írt régi okleveleink szerint: Zyen, Zeen és Zuun. Kétségtelen tehát, hogy a

honfoglaló magyarok ezt a helységet, *U r* város sumer főistenéről: «*Z u - e n*» (SIN) holdistenről nevezték el.

Ez az illeszkedés az összetett nevekben is megfigyelhető:

Bur-zu-en, Bur-zu-un, vagy Ber-ze-en. Az előbbinek megfelelője: Börzsöny hegységnev, az utóbbinak pedig *Berzsény* községnev.

«Gimil - sin» — (nyelvemlékeinkben, 1200 — «Gemelsen») — másik neve: *Šu - zu - en*. Ez az «*e n*» utótaghoz igazodó előreható illeszkedéssel: *Še - ze - en*. Ennek az *uri királynak* a nevét is megtaláljuk: *Szechen*, ma «*Szécheny*» község nevében. Van ilyen családi név is!

A sumer birodalom utolsó királyának neve: *I b i - i l i - z u - e n* (Sin) vagy röviden: *I b - z u - en*. A név első részét: Ebel, Epel — ma *E p ö l* község neve őrzi. Egyeztetésünk helytállóságát igazolja, hogy Esztergom megye monográfiája szerint, a községnek a XVII. században még *E b - s z ő n y* volt a neve — ami megfelel a rövidített: *Ib-zu-en* — *Ib-zu-un* névnek. Ez utóbbinál a *részleges illeszkedést* figyelhettük meg — szemben az előbbi nevekkal, amelyeknél *teljes illeszkedést láttunk*.

Ismerte és alkalmazta a sumer nyelv az *első és hátsó* szótagok *lekopását*. Ez szerintem arra vezethető vissza, hogy a sumer nyelv eredetileg: *monosillabikus szótagnyelv* volt. Ezért törekedett a sumer lehető *rövidsége*re, úgy az írásban, mint a beszédben.

Néhány példa: «ige» vagy «ege»-ből *első* lekopással: *g e* — egy, első; a magyarban ugyanaz *hátsó* lekopással *i g* vagy *e g*, később: így, egy = 1 (számnév).

«*A m a r*» = bikaborjú és szarvasmarha. Ez hátsó lekopással «*a m*», első lekopással: «*m a r*» (Mar-tu «Amar-utu»ból); a magyarban: Amar-ga-ból mar-ha, *marha* = tejelő marha (szarvasmarha) *m a r* + *g a* > *h a* = tej.

Ezeknek a sumer nyelvi sajátosságoknak az ismerete *döntő fontosságú*, mert nélkülül az összehasonlító nyelvészet előrehaladást és meggyőző eredményt elérni nem tud.

Vegyünk egy példát ismét csak a *sumer királynevek* közül. Az utolsó U r i dinasztia sorrendben 3. királyának neve: *B u r - S i n* vagy *A m a r - z u - e n*. Ez utóbbi jelentése: Holdisten bikaborja. *A m a r - z u - e n* első lekopással: *M a r - z u - e n*. Ez viszont *hátraható* illeszkedéssel: *M a r - Z a - a n*. Halévy felhívja a figyelmet, hogy a sumer ékírásban az «*m*» = «*w*» vagyis az «*m*» mássalhangzónak «*w*» olvasata, illetve hangértéke is van. Ehhez képest a Mar-za-an olvasata: «*W a r - z a - a n*». Sok ilyen földrajzi nevünk van: Régi: Warzán — Warsán ma: V a r s á n y helynév.

A m a r - u t u viszont azt jelenti, hogy «*Napisten bikaborja*». Mindkét szó *első lekopással*: «*M a r - t u*». Ez sumer istennév, de egyben városnév is. A magyar nyelvben ez *első lekopással* Marutu > M a r u t > M a r ó t. Ez fejedelemnév (Meen Marót), de gyakori földrajzi név is: *Pilismarót, Aranyosmarót stb.*

Itt megjegyzem, hogy a sumerológia úttörőinek azt a megállapítását, hogy az «*u*» hangzónak «*o*», «*ü*» és «*ő*» hangértéke is volt — *a magyar nyelv teljes mértékben igazolja.*

Általában a sumer szavakat és szóösszetételeket könnyűszerrel lefordíthatjuk. A probléma ott adódik, hogy nem tudjuk pontosan meghatározni, hogy 4—5000 évvel ezelőtt — a lefordított szöveg alatt — a sumérok tulajdonképpen mit értettek. Éppen az Amar-Utu szóval kapcsolatban merül fel ilyen kérdés! Az *A m a r* szó, mint elébb mondtam — szarvasmarhát is jelent, az *u d u* — *u t u* szó pedig = őriző — pásztor jelentésű. Így tehát az Amar-Utu > Mar-utu > Mar-tu kifejezés azt is jelentette, hogy szarvasmarha őrző vagyis *marhapásztor*.

Ezt a feltevést alátámasztja, hogy a sumerok az «a m - u r - r u» néven ismert népet «Mar-tu» népnek, tehát marhapásztoroknak nevezték. Ha az «am-ur-ru» szót a sumer nyelv alapján elemezzük — ugyanerre az eredményre jutunk: *A m a r* — hátsó lekopással: *A m* = szarvasmarha, *u r* vagy *u r - r u* = őriző, őrizője — vagyis szintén *marhapásztor*. Tudjuk a szakirodalomból, hogy az «a m u r - r u» nép baromtenyésztő — pásztor-nép volt.

A sumer nyelv, mint említettem, eredetileg *szótagnyelv* volt és ezért *törekedett* lehető *rövidsége*re. Ezt a célt szolgálta — a sokszor előforduló: *szóösszevonás* is. Ilyen összevonás pl.: Ni-in-ib > Ni - ib = Az ég fia. Hrozný szerint Sumer partónusa, valószínűen Napisten (Nin-gir-su, lagasi istennel azonosítják).

Ni-in-gir > Ni - gir > Ni - ir = fejedelem, főpap, szó szerint: Ég gyermeke.

Din-gir > Di-gir > Di-ir = «Isten», sumer determi-

natívum. Szó szerint életet (din) előállító (gir) vagyis *teremtő*.

Mindezeket a szavakat megtaláljuk nyelvemlékeinkben, persze már fejlesztett alakban.

Meg kell végül említenem, hogy a sumer *írás* gyakran felcserélte a szavakat. Ezt *inverzió*nak nevezik. Egy szótagnyelvben a szavak sorrendje nem bír különösebb jelentőséggel.

Pl. az *eredeti* Z u - e n helyett E n - z u, Ki-en helyett En-ki, Zu-ap (Zu-ab) helyett — A p - z u formát használták. Az inverziót Halevy *«grafikus irnokfogásnak»* minősíti. John Dinley Prince: *«papi írásmódnak»* nevezi, mely nem egyezett a beszélt nyelvvel.

A sémi népek által használt *«S i n»* — nem az *«E n - z u»*-ból keletkezett, hanem a sumer *«Z u - i n > S u - i n»* összevonása. Prince álláspontját igazolja a *magyar nyelv* is. A *«Z U - a p»* = tenger + *ha* = hal szóból keletkezett a magyar czápha — ma: cápa szavunk, amely tényleg a *«tenger hala»*.

Ezek voltak tehát a sumer nyelv *lényeges sajátosságai*, amelyeket a nyelv-összehasonlításnál figyelembe kell venni.

Az összehasonlító nyelvtudomány álláspontja szerint azonban két nyelv rokonsága *tudományosan* — csakis a hang- és szótörténet alapján bizonyítható.

A SUMER NYELV HANGTÖRTÉNETE

A sumer és magyar (ó-magyar) hangtörténet vizsgálata során arra a — tudományos szempontból igen jelentős — megállapításra jutottam, hogy a *sumer és magyar nyelv hangtörténete kiegészíti egymást* és a 6000 éves nyelvfejlődésben — kimutathatóan — *semmi szakadék vagy hézag* nincsen!

Ez más szóval azt jelenti, hogy az ősi sumer és a kései magyar nyelv *egyazon nyelvnek* — különböző időkből származó — változata. Ezt a *tényt* régi nyelvemlékeinkből vett példákkal kívánom igazolni.

A sumer nyelv a «f e j» (caput) megjelölésére eddigi ismereteink szerint két (2) szót használt. Nevezetesen: «s a g» (z a g) és «i g i» (változatai: e g e, u g u) szavakat. A «sag» volt a használatosabb; az «igi» a *szembenéző fejet*, a fej frontális részét, tehát főleg az arcot jelentette. A magyar nyelvben mindkét szó megtalálható! Mégis a «fej» megjelölésére az «i g i» (ege- ugu) szó maradt fenn — a «b i» = ö v é névmás eléje helyezésével. Így lesz: «bi-igi» — «b e - e g e». A sumer nyelvben — az azonos hangzású szavaknak (különösen az «igi» szónak) igen sok jelentése volt. Ezen az állandó mozgásbanfejlődésben levő sumer nyelv úgy segített, hogy az *alap-*

szó elé vagy után megkülönböztetésül — a «bi», «mu» vagy «ni» névmást helyezte. Például: bi-igi, — be-ege = feje; se-mü — se-me = szemé; ni-mu, ni-vu = neve.

Itt fel kell hívnom a figyelmet arra, hogy a klasszikus sumer a III. évezred közepéig (Gudea lagaši király idejéig) az archaikus «i» hangzót használta, de az i.e. III. évezred végén, ezt már felváltotta az «e» hangzó. (In — en; igi — ege; In-ki — En-ki; Zu-in — Zu-en stb.) Érdekes, hogy a magyar népi nyelv ezt az archaikus «i» hangzót fenntartotta a mai napig, sőt előnyben részesíti az «e» — «é»-vel szemben.

Ezek után térjünk át a bi-igi, be-ege = fej, fő, eleje stb. jelentésű szó — *fejlődési tendenciájának* bemutatására, előbb sumer aztán magyar nyelven. Az «igi» alaphól kiindulva — a *sumer ékírásban is ki-mutatható* — szó és hangfejlődés a következő: bi-igi > be-ege > pe-ege.

A további, vagyis magyar hangfejlődés: — «f» hangzója a *sumer írásban* hiányzik. Egyes assziriológusok (pl. Weissbach, német) azonban rámutatnak arra, hogy a beszélt nyelvben ez a hangzó is *jelen* volt. A görög *átírásban* ugyanis a sumer «b-p» mint «f» hangzó szerepel. Pl. Dil-bat (a sumer Vénusz csillag) görög átírásban Dele-fat. Bárczi Géza professzor — a tárgyalt szó magyar hangfejlődését — időrendben a következőképpen állapította meg: fege > fegehe / > fehe > feje vagy a «g» lekopásával: Fee ritkábban feu — fu-u fő.

Helyezzük most — ugyancsak időrendben — egymás mellé az ősi sumer és magyar (ó-magyar) fejlődési tendenciákat, akkor megkapjuk a következő *fejlődési vonalat*:

b i - i g i, b e - e g e, p e - e g e, f e - e g e, f e - g h e / f e - h e / f e - h e — f e j e, vagy lekopással «*f e - e* ill. *f u - u = f ű*».

Az itt bemutatott fejlődési vonal alapján *tényként* lezögezhető, hogy a sumer és magyar nyelv hangtörténete *folytatólagos* és tökéletesen kiegészíti egymást. Már ez arra is enged következtetni, hogy a magyar nyelv ősforrása és *alap-nyelve*: az *ősi sumer* nyelv.

A magyar «fege» (be-ge) szónak közvetlen sumer előzménye: «pe-ege». Érdekes és döntő jelentőségű, hogy az utóbbi szót is megtaláljuk nyelvemlékeinkben (1047): *p e - e g g i - i ű* (pek-kis) formában. Ennek jelentése: *f ű - ú r* (*g i - i ű = ú r*).

A magyar «*fejedelem*» (princeps, dux) szó is *sumer* eredetű, sumer prototípusa:

B i - i g i - i d i - i l - i m, B e - e g e - e d e - e l - e m. I d i - i l - i m = ú r, uralkodó, szószerint: szemet fel-emelő.

Jelentése: *f ű uralkodó*. Van ilyen sumer királynév is!

Vö.: *E d e l é n y* helységnévvél: (*I d i - i l - i n - b ű l*).

Említettem, hogy a tárgyalt szóban az archaikus «i» hangzót a *népi nyelv* (illetve tájszólás) mind a mai napig fenntartotta: *b i - i g i > f i - i g i > f i h i > f í* ez utóbbinál az «i» hangzó már meghosszabbodik: «í» lesz belőle. Pl. *f í - s ű = f é s ű*, szószerint: fejtisztító, mert a második szótag «*ű u*» = tisztítani. *F i - k e t ű = fej-*

kötő vag főköttő. A «ketu» a *kešda* szóból származik, jelentése: köt, hozzáfűz. Ennek fordított változata: kötőfík = kötőfék. (A lovak fejére teszik.)

Amint tehát láttuk, a «b» és «p» mássalhangzók fejlődési irányzata: $b > p >$ és mint majd bemutatom a «w» is.

A «g» (vagy «k») h (gh) h (teljes elkopás) vagy «j» ez viszont a magyarban «gy» kettős hangzóval folytatódik.

Fel kell hívnom a figyelmet arra, hogy bár a sumer nyelvben a «g» és «k» *párhuzamosan* volt használatban, mégis a «g» hangzót kell az *eredetinek* tekinteni. A sumer nyelv ugyanis a *lág*y (zöngés) mássalhangzókat (b, d, g) részesítette előnyben, az «emfatikus» (kemény) hangzók (p, t, k) ellenében. Ez utóbbiak már *fejlemények* és szerintem *i d e g e n* — főleg sémi — hatásra kerültek a nyelvbe.

J. Halevy megállapította, hogy a sumer nyelvben nagyszámú a *szabálytalan változás: a mássalhangzóknál:*

Pl.: $g = d = n$ (i g i — i d i — i n i)
 $g = k = h$ (g a l — k a l — h a l)
 $s = z = s$ (s i — z i — s i)

A mássalhangzóknál a szabálytalannak látszó és valóban szabálytalan változások — tényeg szépszámmal vannak. De Halevy ezt a nyelvjelenséget is antisumer teóriájának szolgálatába állította. Azt mondotta ugyanis, hogy amely teória csak így tudja magát fenntartani, az *el van marasztalva*.

Szerintem a szabálytalan változásoknak az a magyarázata, hogy minden egyes sumer városállam *külön kultúrkört képezett*. A nyelvfejlődés így tehát *nem volt egyenletes*. Egyes szavak a fejlődésben *megakadtak* és a nyelvfejlődésben, — különösen a vegyes lakosságú területeken —, *idegen hatások* is érvényesülhettek.

A sumer papok és írnokok viszont igyekeztek az *éírásban* minden formát megörökíteni. Így az *írott nyelv* sokszor nem egyezett a *ténylegesen beszélt nyelvvel*, hanem bizonyos mértékig — később «potpourri» volt.

A magyar nyelvemlékekben is találunk hasonló nyelvjelenségeket. Pl.: ugyanazon nyelvemlékben: «e g e» (igi-ből), — a másik helyen már: «eie» (ugyancsak «igi»-ből) szerepel; vagy a régi: «p e g e» (be - ege -ből) mellett már a fejlesztett «f e u» vagy F u u» olvasható. *Tehát itt sem volt a fejlődés egyenletes.*

A szavak fejlődésben való *megrekedése*, a nyelv fejlődésének velejárója (coefficientense). Ebből következtetni tudunk egyben a szó *keletkezésének idejére*.

Vegyünk négy magyar szót, amelynek mindegyike sumer gyökökre vezethető vissza :

1./ bagoly, 2./ pokol (pukul), 3./ fakul és 4./ vakul.
b a > p a (bar, bur-ból) = fény, világosság, fényleni, világítani.

g u l / g a l / > k u l = elpusztulni, elveszni, megsemmisülni.

h u = m a d á r,

b a - g u l vagy p a - k u l = sötétség (szó szerint: a világosság (fény) - elpusztulása (megsemmisülése).

1./ b a - g u l - h u > bagulju > bogolyo > = a sötétség madara.

2./ p a - k u l (vagy előreható illeszkedéssel) p u - k u l > p o - k o l — sötétség (t.i. országa = «k u r»).

Ezek kétségtelenül a *sumer idők*ből származó szavak, illetve összetételek.

A másik két szó már magyar fejlemény.

3./ f a - k u l = fényét veszti, vagyis kifakul.

4./ v a - k u l = szeme világát (fényét) elveszti, megvakul.

A magyar nyelvben van a «g» hangzónak egy a fentiekől eltérő fejlődési irányzata is, ahol a «g» — «h» útján —: «w» lesz. Megfigyelhettük, hogy a g—k más-salhangzó a sumerban «h» útján, eltűnik, — ez különösen gyakori a szó *elején* és a szó végén (fege > fehe > fee). A «bar» szónál, mint láttuk a szóvégi «r» kopott le (bar > ba, par > pa).

Foebel asszírológus — a «g» — «k» mellett elvethető mássalhangzóként még a *d, t, m, n és r* hangzókat említi.

A sumer g > h után a magyar hangfejlődésben ki-mutatott «h» és «j» hangzó az *ékirásban nem fordul elő*. Varga Zsigmond magyar orientalista szerint azonban a *beszélt nyelvben* ezek jelen voltak. A - a = A j a , Halé-
vy szerint a «ga» — ház — sémi formája «haj», pl. h a j - k a l = palota (e - gal).

A magyar nyelvben a házat: hajléknak vagy hajloknak is nevezik. A sumer *d - t* hangfejlődéssel kapcsolatban

nincs probléma. Itt is megemlítem, hogy a zöngés (lágý) «d» hangzó az előzmény. Pl.: $d\ i\ n > t\ i\ n$ = élet, $d\ a\ l > t\ a\ l$ = fényes; $d\ u\ g > t\ u\ h$ = nyit — megnyit stb.

Az $\check{s} > z > s$ sumer mássalhangzók, nemcsak a sumerben, de a magyar (ó-magyar) nyelvben is váltják egymást..

A magyar «szolga» szó hangtörténetének vizsgálatakor a változások *időbeli sorrendje* is rögzíthető.

Szolga szavunk sumer ősalakja (prototípusa): $\check{s}\ u - l\ u\ h - g\ a$ vagy a két utolsó szó felcserélésével: $\check{s}\ u - g\ a - l\ u\ h$.

Elemelve:

$l\ u\ h$ (lag, lug-ból) mozgást jelentő ige = járni, mozgatni,

$g\ a$ (gar-ból) = csinál, tesz, végez.

Fordítása tehát szószerint: a kéz mozgást végez — azaz cselekszik — *dolgozik*. A «szolga» eredeti jelentése tehát: «dolgozó, cselekvő». Nyelvemlékeinkben ezt a szót a következő formákban találjuk:

1222/23-ban: $z\ u\ l\ u\ g\ a$

1237 -ben: $z\ u\ l\ g\ a$ (itt hangkiesés, elizió történt)

1335 -ben: $z\ o\ l\ g\ a$ (u—o változása)

Később és ma: $s\ z\ o\ l\ g\ a$ (z—sz) változás).

A fent említett: $\check{s}\ u - g\ a - l\ u\ h$ szót a népi nyelvben találjuk meg: *szógaló* (főnév) és *szógal* (ige) fejlesztett alakban. Vö.: az akkád és asszír: *suka* és *sukallu* szóval, amelyeknél az etimologikus összefüggés nyilvánvaló.

Ezek volnának azok a *sumer* nyelvi sajátosságok, illetve *fontosabb hangtörténeti kutatási eredmények*, amelyeknek ismerete lényegesen megkönnyíti — nyelvemlékeink *helyes* vizsgálatát.

Régi nyelvemlékeinkből természetesen csak azokat a «szemelvényeket» fogom bemutatni, amelyek — megítélésem szerint — a *sumer* — *magyar* nyelvi kapcsolatokat jobban megvilágítják és a kiértékelésnél *döntő* jelentőségűek.

I.

A TÍHANYI APÁTSÁG ALAPÍTÓLEVELE

(1055)

Ez a nyelvemlékünk 1055. évben kelt. Tartalmazza I. András magyar király által alapított tihanyi Benedekrendi Apátság részére adományozott birtokokat és annak határait. Az oklevél hitelességéhez kétség nem fér! Az oklevél latin nyelven íródott. Nyelvészeti szempontból — kiemelkedő fontosságúvá — a latin szövegbe beágyazott *«magyar nyelvi szórványok»* teszik.

Ez alkalommal csupán azokkal a *«magyar szórványokkal»* kívánok foglalkozni, amelyek *alaptételeim helytállóságát* — szemléletesen támasztják alá. Vegyük ezeket sorra.

1. Az első *«magyar szórvány»*: *«Tichon»*. Ez mai nevén: *Tihany*, amint a címben is szerepel. A név a későbbi latin nyelvű oklevelekben: Tikhon, Tikonien-sis, Tichoniensis. Tehát ezekben a: k, kh, ch írás változik, majd *«h»*-ban állapodik meg. Ez a hangváltozás a sumer hangfejlődéssel egyező: g vagy k > ħ > h.

A név sumer prototípusa (ősalakja):

T i - k u - u n u

A sumer szöveg elemeiről-elemre:

T i (til-ből) = é l e t,

k u = fényes, tiszta, kegyes, szent, Jules Oppert (francia) az «*eme-ku*» szóval kapcsolatban utal arra, hogy a «ku» imádást is jelent, ezért «szent» értelemmel kell fordítani — tehát «szent nyelv»;

u n u = h á z, lakás (pl. U d - u n u = Nap/Világosság/ háza, egyébként «Larsza» város ősi neve). A magyar helységnevek között megfelelője: A d o n y község.

Tihany jelentése: Szent (kegyes) élet háza.

Nyelvészeink a sumer nyelv ismerete nélkül — a szláv Tichomir, Tichoslav személynevekkel hozzák etimologikus kapcsolatba a nevet. A szláv nyelvben azonban a kezdő «Ti» szótag «Tyi»-nek olvasandó és ejtendő. Sokkal inkább elfogadható a fenti megoldás, mert hisz Tihany volt a szerzetesrend Apátságának kolostora és temploma és itt valóban szent (kegyes) élet folyt.

2. *F u k*. Ezt a szórványt a kutatók azonosítják a mai Sió-fok helynév *második* tagjával.

Sumer ősalakja (prototípusa) és fejlődése:

b u - u g u > b u - u k u > p u - u k u > f u k u > f o k.

Ez tulajdonképpen az elől bemutatott: bi-igi, be-ege — fej, fő, *felső* része, *eleje* jelentésű szónak «u» hangzós változata, ahol a «g» fejlődése «k»-nál megrekedt. Sze-

mantikailag egybevezethető a vár-fok, hegy-fok szavakkal, ahol is a *f o k* szó a vár vagy hegy kiemelkedő *felső* részét jelenti.

A sumer «u» hangzónak itt — o — hangértéke van!

3. E nyelvemlékünkben kétízben is előfordul a «Huluoodi» helynév, amely egyébként egy nagyobb birtoktestet jelölt a Balaton partján.

A helynév sumer prototípusa:

H u - l u - h u - U d - i

Jelentése: *Halál őre.*

Ez valamelyik «Sorsmeghatározó» (Namtar) sumer isten (valószínűleg: N á n a - I s t á r) neve, amit ősi sumer szokás szerint, mint óvó és védő nevet *személynévként* is használtak.

Elemzés: (Analízis)

Gul vagy gal > hul vagy hal = pusztulás, megsemmisülés.

La vagy lu (lal vagy lul-ból) = teljes, teljesnek lenni. A két szót összetéve: H u l - l a l vagy H u l l u = teljes pusztulás, azaz: h a l á l.

Vö.: a mai «halál» és «hulla» szavainkkal.

H u (g u vagy g a -ból) = genitívusz eset

U d (vagy A d) = őrző (de Atya jelentésű is.)

I vagy «e» = ö v é (a birtokos névmás egyes száma 3. személye): teljesen: *i - n i, e - ne.*

Itt is az «u» = «o»; olvasata tehát Hollódi, sok ilyen magyar családi név van. A kutatók «Hollád» község nevével azonosítják. (Ez szintén lehetséges.)

A *Várad Regestrum*-ban (1208—1235), egy másik nyelvemlékünkben már kifejezetten személynévként szerepel az itt tárgyalt helynév megfelelője (aequivalense):

«*Nu m Wo lo hood*»

Sumerul: *Nu - u m Wu lu (Mu lu) hu - u d.*

Jelentése: *Nem létezésnek* (vagyis halálnak) *őre*.

Elemzés:

Nu - u m vagy *Na - a m* = *nem* (tagadó szó)

Mu - lu vagy *Wu - lu* = *létező, való, létezés*

A sumer «eme-sal» dialektusban «embert» (*lu*) is jelent.

Az «*Ud*» szó már ismeretes. Az ékírásban «*m = W*».

A «*hu*» (*gu - ga*) itt is genitívus.

Ennek a kifejezésnek pontosan *ellentéte*, de szerkezeti felépítés tekintetében vele *azonos*, *Benedek* veszprémi ispán (*comes*) latinnyelvű végrendeletében előforduló magyar személynév:

«*Wo lo od*»

Sumerul: *Mu lu «Wu lu» hu - u d.*

Jelentése: A létezésnek (vagyis az életnek) *őre*. A sumer mitológia szerint a sumer «sorsmeghatározó» istenek nyakukban hordták a földi emberek «sorstábláit» — így az *élet és halál őrei* (urai) voltak. Ezt fejezi ki a magyar «*isten*» szó, mely teljesen:

Uristen (régi: *ut - üsten* — 1046).

Elemezve: *ur* vagy *ud* (*ut*) = *őriző, pásztor*

Uš (*Iš*) = *halál*

Tin (*ten*) = *élet*

Jelentése: *Élet és halál őre (ura)*.

Ezzel a szóval részletesebben foglalkoztam: *«Isten és vele kapcsolatos neveink etimológiája.» Budapest, 1970.* című tanulmányomban.

Ami a «h a l á l» szót illeti, ez közismert nyelvelmélküünkben a: *«Halotti Beszédben»* (1200 körül) is előfordul a következő szöveggel:

Halalnek halalaal holz.

Sumerul: *Hal - lal - ne - ke ḫa - lal - a - ḫa - ḫul - zu*

Mai nyelvünkön: Halálnak halálával halsz.

A sumer szöveg szószerinti fordítása:

Teljes pusztulásnak, teljes pusztulásával, pusztulsz el.

A szövegben ismeretlen szavak:

ne - ke vagy na - k a = őneki, sumer datívusz, de
genitívusz is. Ennek meg-
felel a magyar «-nak, v.
-nek» rag (szintén datí-
vusz és genitívusz).

ḫ a (ga-gi, ka-ki) = -val, -vel (társhatározó)
z u = t e, (Személynévmás egyes
szám 2. személye, a ma-
gyarban sz változással.)

Amint láthattuk, a latin betűvel és fonetikával írt sumer szöveg a *magyarral* feltűnően egyező, úgy alakilag, mint jelentésánál is.

4. *Z a k a d a t*. A nyelvelmélküünkben kétszer fordul elő; — egyébként igen gyakori földrajzi név hazánkban. Mai néven *Szakadát*.

Sumer előzménye: *Z a - k a d - d a - a t u*

Jelentése: H a t á r k ő, szószerint: két őriző köve.

Más sumer változata: Z a - k u d - d u - u r - r i, azonos jelentéssel. Az elnevezés onnét származik, hogy a sumer határköveken az Isten és a király, tehát két őriző (pásztor) képe volt látható. Ezek őrizték a határokat és ezért volt szent és sérthetetlen úgy a kő, mint a határ.

Elemezve: Z a = kő

kad-da v.

kud-du = k e t t ő (kas-da-ból,
előre ható hasonulással)

a t u és u r = őriző (Halevy szerint is)

atn a sumer utn

változata

5. *U r s a*. Szintén helynév. A kutatók kapcsolatba hozzák: Ő r s — Ő r s i helynevekkel. Szerintem ez eredetileg «méltóság», majd személynév volt.

Sumerul: *U r - š a* vagy *U r - š i*

Jelentése: *Kegyes pásztor (őr)*.

A teljes sumer név: *U r - š u - u r u*, a városállam kegyes pásztora (őre).

Anonymus «Gesta Hungarorum» című krónikájában (1200 körül) pontosan *í g y* szerepel, mint *honfoglaló* vezérnév. Más sumer megfelelője: *S i b - z i - k a l a m - m a* = Az ország hű (kegyes) pásztora. Ebből az tűnik ki, hogy a magyar fejedelmi személyek (dux) az ősi sumer hagyományokat megtartva — *f ő p a p i* funkciót is gyakoroltak.

Elemzés: U r v. s i b = őriző, pásztor
 ša-ši-šu (šag-ból) = kegyes, fényes, tiszta
 u r u = városállam
 k a l - a m - m a = ország

6. Putu wu ejeze (et) knez

Új sumer: Putu - wu - ege - ze (et) ke - en - es

Régi sumer: Pata - mu - igi - zi (et) ki - in - is - e

A «pata - mu En - lil - ke» kifejezés gyakran szerepel az ékíratos táblákon. A szakirodalomból pedig ismerjük a *Pat-en-zi*, *Pat-e-zi* vagy csak röviden «E n - si» kifejezést, mint a sumer «papkirályok» címét. Itt tudni kell, hogy ősi sumer jogszokások szerint az ország *legitim* uralkodója csak az lehetett, aki En-lil istentől — Nippur-ban — főpapja útján — az uralomra megbízást nyert, pontosabban, akit ez «néven nevezett». Ez sumer kifejezéssel: P a d - d a - m u > P a t a - m u, előreható illeszkedéssel Putumu. Az i g i - z i > e g e - z e > e i e (eje) - z e jelentése: kegyes úr (vagy igazi úr).

Szemantikailag (jelentésanilag) ez teljesen egyező a sumer királyok *E n - z i* címével.

A «p u t u w u e j e z e» = «néven nevezett kegyes (igazi) úr» tehát ugyanannyit jelent, mint a sumer: *P a t - e - z i* — vagyis uralkodót, királyt.

Ehhez kapcsolódik az — e t — latin kötőszóval — a «K N E Z» szó. Itt nyilvánvalóan hangkiesés (elizió) történt. Olvasata így: *kenéz*. Minthogy a sumer «š» a magyarban is sok esetben «z»-vé változott — a sumer prototípus:

eredeti alakja: *ke-en-eš-e*

ki-in-iš-e

Jelentése: *Ki-en* (*En-ki* isten) gyermeke.

eš (*uš-iš*) = gyermek, vér, ivadék (Halévy).

Szószerinti jelentése megegyezik a *ki-in-gir — ke-en-ger* — régi sumer *népnévvel*.

A királylisták szerint a II. *uri* dinasztia egyik királya (*Entemen-a* kortársa): *Lu-gal Ki-in-iš-e du-du*.

Minthogy úgy a sumer, mint a fenti szövegben — ez a szó az uralkodói cím (*Lu-gal*, — *Pat-e-si*) után következik, valószínű, hogy mindkettő a király — főpapi funkciójára — utal. Ezt alátámasztja, hogy a magyarsággal érintkező *szláv* népek — «pap, fejedelem» (fürst) jelentéssel vették át a tárgyaltszót.

Mint már előbb is említettem — ez a szó helyneveinkben: *Kenese*, *Kenéz*, *Kinizsi*, *Kanizsa* formákban fordul elő.

7. *Gisna u helynév*. Nagyobb birtokot jelöl.

Sumerul: *Gi-iš-na-gu*. Jelentése: *nagy úr*.

Elemzés: *Gi-iš* vagy *Di-iš* = *úr*

na (vagy *nu*) = *nagynak lenni*,
kiemelkedni

gu (*ge*) — *lekopással «u»* = *adjectivum* —
képző.

Tehát: *na-gu* vagy *na-u* = *nagy, magas*

Ezt a helynevet *Kisbár* község nevével azonosítják a kutatók. Miután: *ki-iš* (*gi-iš*-ből) = *úr*; *ba-r* = *fé-*

nyes, ennek jelentése: *Fényes úr*. Azt, hogy *kj* ez a fényes illetve nagy *úr*, megmondja a község régebbi neve: *Apáti* (Kisbár — apáti), vagyis a Tihanyban székelő «Apát». Nyelvemlékeinkben előfordul a: «di-iš» változat is: *Di-is-na-azag* — Disznaasszó.

Sumerul: *Di-is-na-u-azag*. Az eddig ismeretlen «azag» szó jelentése: fényes, tiszta, szent. Szószerinti jelentése: *Szent, vagy fényes, nagy úr*. Ez nyilvánvalóan még *magasabb egyházi vagy világi méltóságot* jelölt. Ma már pontosan azonosítani nem tudjuk.

8. *Nogu azah fehe* határmegjelölő helynév.

Miután a *bi-igi>be-eg*e (fejlesztett alakban «fehe») nemcsak fő, de főembert, *urat* is jelent, ezt szintén úgy fordíthatjuk: Nagy szent (fényes) *úr* esetleg fejedelem. Vö.: egyébként «Aszófő» községnevből.

9.—10. *Munarau kerek* és *Monarabuku*.

Mindkét határ megjelölés a «gisna u» apátsági birtokra vonatkozik. Szerintem úgy a «kerek» mint a «buku», helységnevek-, *jelzős formái*. Tehát: kerek-i, fuk-i (nem valószínű, hogy Sió-fok).

A «munarau — monarau» szó sumer megfelelője:

Mu-na-ara-u.

Ez elemről elemre: *Mu* = mag
na = kő
ara-u = őrlő

Szószerint: *magot őrlő kő* vagyis *malom*.

Vö. A népies «*m ó n á r*» szóval, ami malomgazdát jelent.

A « *mogyoró* » szó hasonló a fentiekhez:

M u - g u r - u vagy M u - u n - g u r - u = kerek magú,
(magja kerek). M u = m a g, u n (u - n u) = ö v é, g u r
= körbemenő, körbeforgó, vagyis kerek.

11. *K u l u n* (latinosan: Culun) tó és predium is.

Sumerul: *K u l - u n u* vagy *K a l a n*.

Elemzés: K u l vagy K a l (gal-ból) = gyerek

A n, A - n u = Ég vagy Égisten.

Jelentése: Ég gyermeke vagy Égisten gyermeke.

Dávid Antal magyar assziriológus szerint a sumerok az
Ég vagy isten gyermekének nevezték és tartották magu-
kat. (Babilon és Aššur, Budapest, 1926.) A név onnét
veszi eredetét, hogy a tó és predium valószínűleg a «hon-
foglaló» *K a l a n* nemzetség szállásterületéhez, illetve
birtokához tartozott. Ez a feltevés azonban további ku-
tatást igényel.

Mahler Ede (magyar) kutató megemlíti, hogy *Nippur*
város neve azonos volt a Bibliában szereplő «Kálné»-val,
ami ékíratosan: «Kul - unu». Egyébként *Nippur* volt a
kulturális élet központja. Sumer földön u r u - a z a g g a
= «*szent városnak*» is nevezték.

12. *E k l i* (latin: Ecli). Itt is hangkiesés történt. Tel-
jesen: *E k - i l i* vagy *E k e l i*.

Sumer formája: *E k (e) - i l - i* (*E g e* vagy *Igi-ili-ből*).

Jelentése: Az «*É g - u r a*». Tehát *isten* név, amit sze-
ménynévként használtak. A kutatók szerint *dunai rév*
(ad portum: E c l i). Tehát a személynévből *helynév* lett:

E k e l vagy **E k i l**. Ma is van ilyen helységnev: **E k e l** (Komárom megye).

Itt fel kell hívnom a figyelmet arra, hogy ebben a nyelvemlékben túlságosan *sok a magánhangzó kiesés*. A magyar nyelv, éppúgy mint a sumer — nem szereti a mássalhangzó torlódást és *mérsékelten* alkalmazza az eliziót. Ebből arra lehet következtetni, hogy ezt a nyelvemléket — nem magyar, hanem idegenajkú szerzetes foglalta írásba. Ennek az a hátrányos következménye, hogy — amint megállapítottam — a nagy gyakorlattal és tudással rendelkező nyelvészeink is, nem egyszer, tévedésbe esnek szófejtésük során.

13. *F i d e m s i*. Az oklevél nem mondja *apátsági birtok*, hanem annak *határát* jelölő «terra». E névnél is elizio (hangkiesés) történt. A helyes olvasat szerintem: *F i d e m e s i*.

A kutatók Csepel szigetre helyezik, azonban másutt is vannak ily helynevek.

A történeti sorrend: *F i d e m e s*, *F e d e m e s*, *F ő d é m e s*.

Ezt a nevet két részre kell bontani és pedig:

a l F i d és *b l e m e s i (e m e s)*.

A *f i d > f e d > föld* hangfejlődésből láthatjuk, hogy itt a mai «föld» (terra) szavunk *archaikus alakjával* állunk szemben, amit népiesen mai is «féd» — «föld»-nek neveznek. Az egyike a legősibb szavainknak. «Sumerföld», mint a folyami kultúrák földje ismeretes. Ezek a *kezdeti* kultúrák, a folyó földjén, vagyis a partján

alakultak ki. A *folyó partja* volt — eleinte — a művelés alá vett föld.

Sumerul: *bi-gi-id* = *folyó partja*.

Elemzés: *bi* = övé (névmás)

gi-ge (vagy *ki-ke*) = part, hely

id = folyó

Ennek alakulása: *bi-gi-id* > *pi-gi-id* > *fi-gi-id* > *fi-hi-id* > *fi-id* > *fíd*. (Vö. az elől bemutatott: *bi-igi* = fej hangtörténeti fejlődéssel.) Érdekes, hogy már korai nyelvemlékeinkben (1047) találkozunk a fejlettebb «*feld*» formával, ami nyilvánvalóan — *fehid* > *fejid* > *fejd* > *feld* — alakulással jött létre. Ez is igazolja azt a megállapításomat, hogy a nyelvfejlődés nem volt egyenletes.

Az «*E m e si*» szó sumer prototípusa: *e m e - ši* = kegyes anya.

E m e = a n y a

ši, šu, ša (sag-ból) = kegyes, tiszta, fényes.

A. Deimel szerint «*e m e ši*» = *p a p n ō*, *főpapnő*.

Ez összhangban áll a szó szerinti fordításommal. Ilyen értelemben ez a szavunk kiveszett. Megtalálható azonban az «*e m s e*» szó «anya- vagy nőstény sertés» jelentéssel.

A fentiekhez képest az oklevélben szereplő: *fi d e m si* tehát azt jelenti, hogy: *fő p a p n ő földje*.

14. *S e g i s t i*. Ez nem helynév, hanem kisebb tavat jelent.

Sumerul: *S i g i š - ti* = tókiöntés.

S i g i š = kiöntés (P. Hommel szerint).

T i (*T i m*) = t ó.

E nyelvemléknek még 2 magyar szórványával kívánok foglalkozni.

1. *K a n g r e z v i a* (út)

2. *G n i r u n e g e H o l m o d i a*

Ezeket a szórványokat a «magyar—sumer azonosság tárgyi bizonyítékai». Budapest. 1969. c. tanulmányomban már tárgyaltam: fontosságuknál fogva azonban jónak látom annak rövid ismertetését.

15. *K a n g r e z v i a*. Amint a latin szöveg megjelöli, ez *útnév*, egyben birtokhatár. Itt is kiesett a második magánhangzó, az «á», a «z» véghangzó előzménye: «š». Olvasata tehát: *K a n g a r e š*.

A sumerológia úttörői megállapították, hogy a sumer nép legrégibb neve: *K i - i n - g i r*, *K e - e n - g e r*. (Oppert, Delitzsch stb.) *K i - i n* vagy *K e - e n* (In-ki, En-ki) istennév. Jelentése: *Alsó világ* (Ki) föld és vizek *u r a*. Egyébként ő a sumerok *teremtő* istene, az isteni triász harmadik tagja.

G i r > *G e r* > vagy *G a r* = gyermek, nemzett, (F. Delitzsch «teremtmény»-nek fordítja).

Jelentése tehát: *K i - e n* (isten) gyermeke.

A «*Ke - e n - g e r*» mélyhangú változata a «*gar*»-hoz igazodó *előreható* illeszkedéssel: *K a - a n - g a r*.

A továbbiakban tudni kell, hogy a sumer nyelv a *többses számot* kétféleképpen képezte: vagy az «*e š*» (ez gyakoribb) vagy a «*k e*» (g e-ből) (ez a ritkább) *többses jellel*; mindkét szó *jelentése: s o k*.

Ehhez képest a «*Ka-an-gar*» *többses száma*: *K a - a n - g a r - e š*.

Megkaptuk tehát a «K a n g r e z» név *eredeti* alakját.

Az oklevelekben előforduló «Kangrez — K a - a n - g a r - e s - v i a» azt jelenti tehát, hogy a sumerek vagyis magyarok útja.

A «ke-en-ger» többes száma: *Ke-en-ger-eke* (vagy *Ke-en-ger-eš* = *En-ki gyermekei*).

Ez utóbbit teljesen azonos formában megtaláljuk «Benedek veszprémi ispán (comes) 1171 évben kelt végrendeletében», mint *terra* és (*villa*): «*K'e n g e r e k*»-et. Jelentése itt is: *sumerok azaz magyarok földje*.

Ezek *per d ű n t ő* bizonyítékok! Megjegyzem itt, hogy a «Ke-en-ger», «Ku-un-gur», «Ka-an-gar» sumer népnévvel feltétlenül etimológus kapcsolatban állnak a: Hungária, Hongrois, Ungheria, Ungarn országnevek, amelyek különféle nyelveken «Magyarországot» jelölik.

16. *G n i r u u e g e H o l m o d i a*

Sumer szöveg: *g e - n i - i r w u - e g e*: *Gul-muh-di-a*

Régibb forma: *g e - n i - i r m u - i g i* *Gal-mah-du-a*

A sumer szöveg elemről-elemre:

<i>g e</i>	= egy, első (ege-ből <i>első</i> lekopással)
<i>n i - i r</i>	= fejedelem (nim - gir összevonása)
<i>m u - w u</i>	= ő, övé, de lehet «nevezett» is.
<i>i g i - e g e</i>	= úr, uralkodó, tekintő
<i>g a l - g u l</i>	= nagy
<i>i n a h - m u h</i>	= magasztos (Isten)
<i>m a - m u</i>	= magasztos (Isten)
<i>d u - d i</i>	= gyermek

A szöveg áttéve a mai nyelvünkre: *Első fejedelem ura* (nevezett úr): «G a l - m a h - d i - a» = nagy Magasztos gyermeke.

Itt fel kell hívni a figyelmet, hogy a sumerok «M a h» = *Magasztos, fenséges* címmel mindig a legfőbbnek tartott istenüket tisztelték meg.

A «G a l - M a ģ» általában a sumerek régi *nemzeti* istenének: E l - l i l (E n - l i l) istennek volt a címe.

Vö. I s i n (Izin) sumer városállamban. E - g a l - m a h = Nagy magasztos háza (temploma): Ka-din-gir-ben (Bab-ili-ben).

E - m a h; *U r -ban* pedig E - n u u n - M a h.

Már említettem, hogy a sumer nyelv fejlődésében a «g» hangzó h - h útján igen gyakran lekopik. Ezért a «*Gal-mah-di*» név is «*Almádi*»-ra változik.

Ma is van ilyen név a Balaton partján: *Balaton-Almádi*.

II.

ANONYMUS:

«DE GESTA HUNGARORUM»

CÍMŰ KRÓNIKÁJA

(1200 körül)

E nyelvemlékünk — latin nyelvű krónika — az 1200 év utáni időből. A kutatók szerint — egy régebbi krónika alapján készült. Szerzője: P. mester (Magister), aki az újabb kutatások szerint, azonos a párizsi egyetemen tanult, «Pósa» magyar püspökkel és királyi jegyzővel.

A krónika rendkívüli fontosságát — a latin szövegbe beiktatott — IX.—X.—XI. századból származó — *magyar fejedelmi és vezérnevek*, valamint földrajzi nevek jelzik.

Itt csupán néhány nevet kívánok bemutatni, amelyek azért jelentősek, mert az *Árpád-dinasztiabeli* fejedelmek és királyok *közvetlen elődeinek* nevét rögzítik.

A Tihanyi Oklevél — elébb ismertetett — magyar szórványában *H o l m o d i a* (Gul-muh-di vagy Galmah-di = Almádi) név előtt mintegy *magyarázatként* ez a szöveg áll: *ge-ni-ir wu - ege*.

Jelentése: *első fejedelem úr*.

Anonymus krónikájában — ennek megfelelője: «*Primus dux Hungariae Almus* — Magyarország *első fejedelme*: «*A l m o s*.»

A logika törvénye szerint tehát — a két névnek *azonosnak* kell lenni!

— Éppen ezért vizsgáljuk meg az: *Almus* nevet is, — a *sumer nyelv* alapján. Ennek sumer prototípusa: *Gal-mağ-us* = A nagy «magasztos» (isten) gyermeke. Az «*uš*» (eš) jelentése ugyanis Halevy szerint: gyermek, (vér, ivadék), így azonos értelmű a «*di* (du)» szóval. Tanulmányomban hangsúlyoztam, hogy a sumer nyelvben a *szókezdő és szóvégi «g» «h» útján* — igen gyakran *lekopik*. Ehhez képest a *Gal-mağ-us* > *Al-ma-uš* > majd illeszkedéssel *Al-mu-uš* lesz. Megkaptuk tehát — «*Almus*» *fejedelem nevét*, amely szemantikailag teljesen azonos az *Almádi* névvel.

Ezek alapján *tényként* megállapíthatjuk, hogy Magyarország első fejedelmének: *Almosnak* a neve, *sumer név!*

Mindazonáltal vizsgáljuk meg — *a nagyobb bizonyosság kedvéért* — még néhány Anonymus által említett nevet — első fejedelmünk családfájából — vajon ezek is *sumer eredetűek-e?*

1. «*Ugek*» nobilissimus dux — Álmos atyja.

Sumerul: *Ug-ege* > *Ug-ek*.

Elemzés: *Ug* = nép; *Ege* > *Eke* > *Ek* [*Igi* (*Ege*-ből) hátsó lekopással] = *úr*, *uralkodó*.

Jelentése: *Népu* *ra* (*fejedelem*).

2. *Eune du béli anni*. — *Dux* — Álmos anyjának: *Emese* atyja.

Sumerul: *En-e-du-bel-i-anni*.

Elemzés: Ene vagy Un = Ūr, uralkodó, du (di) = gyermek, Bi-il-i > Bel-i (Ib-bi-il-i-ből) = Ūr, király, szószerint: az Ég fia. Sumer táblaszövegek szerint a «királyság az Égből száll alá», ezért Ég fia a király.

Dávid Antal (magyar) asszirológus — rámutat, hogy a sumerok *nemzeti istenének* — közismert neve volt a *Bél = Ūr*, (király). Lil-en (En-lil) — istennek, a levegő-ég urának *ezt az ősi sumer nevét* nagyszámban találjuk meg a magyar helységnevekben: Bél, Pél, Pil-is (Bél-fia), Pel-es-ke (Bél fiának földje), Bélháza, stb. A n = Ég vagy isten: An-ni vagy An-na — genitívusz eset. A név teljes jelentése: *Uralkodó, az Ég urának (királyának) gyermeke.*

Értelmezésünk helyességét igazolják a *sumer «királylisták»-ban* szereplő — *ősi királynevek:*

En: me - en du - an - na = Uralkodó: az Ég urának gyermeke. /Me-en = úr; du (du-mu) = gyermek; an-na = Ég (genitívusz, birtokos eset.)/

En: me-en-gal-an-na = Uralkodó: az Ég urának gyermeke (gal).

En: He (ge) du-an-na = Ūrnő, az Ég urának (ege > ge > he) gyermeke.

Az utóbbi már nem király, hanem — Ūr városában — *Holdisten papnője* (Főpapnő) volt, az i.e. III. évezred közepén, de viszont a király lánya!

Leonard Wolley, angol régész, Ūr város feltárója megemlíti, hogy Ūr városában — szokás szerint — a *király lánya* — viselte a «Holdisten főpapnői» tisztségét.

3. Ezeknek a sumer hagyományoknak a továbbápolására utal Álmos fejedelem anyjának: Emesének (Emese) neve is.

E m e s u — sumerul: *E m e - š u* = kegyes anya, vagy amint elől is említettük: *E m e š* = főpapnő. Emese is *uralkodó (dux) leánya* volt, így neve tulajdonképpen «egyházi méltóságot» fejez ki.

Ezek mind ékesen beszélő *tények* és nemcsak a sumer-magyar nyelvi összefüggésekre, hanem az *etnikai eredet* kérdésére is — kötelező erővel — irányítják rá a figyelmet.

III.

I. ANDRÁS-KORI IMA

(1046/47)

A magyar irodalomtörténet és nyelvtudomány a legrégibb összefüggő magyar nyelvemlékként a Pray-Kodexben foglalt és 1200 év tájáról származó «Halotti beszédet» tartja nyilván.

Van azonban a magyarságnak egy ennél legalább 150 évvel régibb összefüggő nyelvemléke: az «*András-kori ó-magyar ima*».

Ez a nyelvemlék kb. 140 szót tartalmaz és szövege az 1046./47. évből származik. Ezt a nyelvészeti, történeti és kultúrtörténeti szempontból *rendkívüli fontosságú* nyelvemléket tudományos köreink azonban nem ismerik el valódinak és *puszta gyanú alapján*, tehát *megalapozatlanul* Literáti Nemes Sámuel hamisítványának tartják.

Ezzel a nyelvemlékkel azért kívánok foglalkozni, mert — antikvitásánál — régiségénél fogva ennek szövege áll legközelebb *az ókori sumer nyelvhez*.

Másrészt pedig ezzel kívánom bizonyítani azt a tételmet, hogy régi nyelvemlékeink *eredményes* vizsgálatához az ősi sumer nyelv ismerete *elengedhetetlenül* szükséges.

Ebben az esetben is, *a sumer nyelv ismerete* folytán figyeltem fel, a már-már feledésbe ment nyelvemlékre és indítottam meg annak megmentésére irányuló akciót.

Ugyancsak a *sumer nyelv*, valamint a régészeti feltárása *idejének* ismerete alapján tudtam — határozottan megállapítani, hogy e nyelvemlék (ima) *hamis volta teljesen ki van zárva!*

A nyelvemlék megmentésére irányuló akcióban a *legnagyobb* érdem igen tisztelt barátomat és munkatársamat: dr. Sárkány Kálmánt illeti. Áldozatos munkával és nagy utánjárással felkutatta az *eredeti* nyelvemlék pontos holétét; arról előrelátóan *fényképmásolatokat* (fotókópiát) készíttetett. Összegyűjtve a nyelvemlékkel kapcsolatos adatokat, ezek alapján megállapította a helyes *tényállást*. Mindezt a további munkára sarkalva rendelkezésemre bocsátotta.

Az *eredeti* nyelvemlék az Orsz. Széchenyi Könyvtár őrizetében: 1 3 6 5. Fol. Hung. I. jelzés alatt látható, található.

Mindenekelőtt tisztázni szeretném az «i m a» *keletkezésének* időpontját! Erre nézve az ima *szövegében* előforduló *történelmi események* adnak biztos támpontot.

A keresztény — magyar ima *történeti eredetét* — Watha (W U T U) *királyi főúr* vezetése alatt kitört — őshitű — pogány (főleg az újhit és papjai ellen irányuló) véres felkelés — képezi.

Ennek történeti dátuma: 1 0 4 6. Az ima keletkezése idején Watha még élt, hiszen az ima valóságos átok alá veszi, — így az 1047. évet is figyelembe kell venni. Az ima szövege rontást (csapást) kíván «boldog Leó pápa úr» elleneire. Ez IX. Leó, aki 1047. évben lépett a pápai trónra. (Ezt a dátumot egyes források előbbre, mások

pedig későbbre teszik.) Végül az ima szövege Pannóniát (Magyarországot) a pápa és király: «*Andreas úr őrizetére bízza*». Ez I. András király, aki uralkodását 1047. évben kezdte meg.

Ezt az időpontot igazolja az ugyanezen a bőrhártyán levő, *azonos korú* — *latin nyelvű ima* (oratio quotidiana), amikor ezt mondja: «*ut rex noster neoelectus Andreas in fide Christi firmus permanere possit*». Már perdig történelmünk szerint a király — *választási éve: 1047*. A fentiekhez képest tehát az imaszöveg keletkezésének időpontja az 1046—47. évekre tehető.

A nyelvemlék rövid története a következő:

Literáti Nemes Sámuel régiségkereskedő az 1842. évben Klagensfurtban vásárolt egy breviáriumot. A breviárium felső és alsó fedelét összefüggő *bőrhártya* borította. A felső borítólapon (bőrhártyán) egy *magyar nyelvű ima*, — az alsó borítólapon pedig *latin nyelvű* könyörgés volt olvasható. A két ima szövegéből kitűnően — *azonos időszakból* származik.

1844-ben a SZÁZADOK c. tudományos folyóiratban — Szabó József hívta fel a figyelmet erre a régi nyelvemlékre és közölte egyben Literáti Nemes Sámuel olvasatát. Ez az olvasat hiányos és hibás!! (Minden esetre feltűnő, hogy a «hamisító» saját hamisítványát nem tudta elolvasni!!)

1850. január 23-án Jerney János akadémikus a hatóság (bíróság) engedélyével és jelenlétében, az imákat tartalmazó bőrhártyát a breviárium táblájáról lefejtve, a *Tudományos Akadémiának* bemutatta, — kijelentve,

hogy annak *valódiságát* mindenkivel szemben kész megvédelmezni.

1854-ben Jerney János «Magyar Nyelvinkcsek az Árpádok korából» című munkájában közli *saját olvasatát* — *archaizált betűkkel*.

Ezek a dátumok *döntő fontosságúak!* A nyelvemlék szövegében ugyanis oly sumer szavak szerepelnek (lu-gal = király, pe-eg-gi-iš (pekkis) = főúr, utu - ħa (uthoja) = őrizze, bar-du-uš (bardous) = mezőn dolgozó stb.) — amelyek *csak a sumer ékiratos táblákból ismeretesek*, már pedig a fent jelzett — 1842., 1844., 1850. években — a sumer vonatkozású agyagtáblák és ékiratok és ékiratos szövegek *még évezredes álmukat pihenték mélyen a föld alatt*.

A sumer nyelv feltárása csak 1855-től fokozatosan történt. Így az imában előforduló szavakat és szöveget, 1842-ben sem Literáti Nemes Sámuel, sem más, nem *agyalhatta ki!!!*

Következésképpen az «Andráskori ima» szövege *hamisítvány nem lehet!!!*

A nyelvemlék történetéhez tartozik még, hogy az imát egy emberöltőn át *valódinak* fogadták el és a «Magyar Irodalomtörténet» 1851-ben is a *legrégibb nyelvemlékeink között említi*.

Toldi Ferenc — a nagytekintélyű irodalomtörténész 1872-ben, aki az imát már korábban is (1862-ben) gyanúsak találta — «Irodalomtörténetében» *így* nyilatkozik: «alig kétséges, hogy az i m a Literáti Nemes Sá-

muel gyártmánya». Szombathy Ignác irodalomtörténész felszólította Toldit a «gyanasító okok» illetve bizonyítékainak megjelölésére. *Ez azonban nem történt meg!*

A nagytekintélyű Toldit (Akadémiai főtitkár volt!) hűségesen támogatta Szabó Károly paleografus is. Kijelentette, hogy az imát kezdettől fogva «kézzelfogható koholmánynak» tekintette. A bizonyítékokkal azonban ő is *adós* maradt!

A későbbi irodalom-történészek (Pintér Jenő stb.) ezt a kellően meg nem alapozott álláspontot magukévá tették és kiegészítették azzal, hogy az ima szövegében sok a «*nyelvi furcsaság*», amik a későbbi nyelvemlékekben nem fordulnak elő. (*E «nyelvi furcsaságok» ősi sumer szavak és kifejezések!*)

Érdekes, hogy az ima hamis voltát bizonygató Tompa József nyelvészünknek 1967-ben — tehát legújabban — egyik *érve* éppen az, hogy Literáti Nemes Sámuel nyelvemlékeinket jól ismerte — «Kódexeinket forgatta», — a hamisításhoz szükséges anyagot tehát ezekből merítette.

A két álláspontot vessük egybe:

a./ ha az anyag *nem szerepel a későbbi kódexekben*
— az «*nyelvi furcsaság*»,

b./ *ha pedig szerepel*: az «*kódexeink forgatására*» vall.

Tehát az ima szövegének ígyis, úgyis *hamisnak* kell lenni! Már pedig ezek az *érvek* éppúgy felhasználhatók a *szöveg valóságára* mellett is, sőt az *utóbbit* jobban alátámasztják. Alapvető hibája Tompának, hogy *nem az eredeti imaszöveget*, hanem Jerney János archaizált be-

tűkkel írt — többé-kevésbé *hibás olvasatát vette vizsgálat alá*. Dr. Sárkány szerint — ugyanezt a hibát követte el Szabó Károly és Toldy Ferenc is.

Az a körülmény, hogy Literáti Nemes Sámuel régiségkereskedőnek tényleg voltak hamisítványai, csak gyanúok lehet, de semmi esetre *sem tárgyi bizonyíték!*

Hangsúlyoznom kell, hogy a nyelvemlék alapanyagát, vagyis a *bőrhártyát*, az összes kutatók *eredetinek tartják és régiségét elismerik*.

Amit hamisnak tartanak az — az *ima*, illetve a nyelvemlék *szövege*.

Én pedig éppen az *ima eredeti szövegével* bizonyítom ennek ellenkezőjét, vagyis azt, hogy az *ima valódi és semmiképpen sem lehet hamisítvány*.

Tanulmányom elején nyomatékosan felhívtam a figyelmet arra, hogy régi nyelvemlékeink *eredményes vizsgálata* csakis a *sumer nyelv* ismeretében lehetséges. Márpedig a sumer nyelvet sem Toldy, sem Szabó Károly *nem* ismerte, de akkor nem is ismerhette. Ugyancsak nem ismerték a Toldy nyomán haladó irodalom-történészek és nem ismeri Tompa József sem. Így történhetett meg aztán az a sajnálatos eset, hogy ez a «rendkívül nagy jelentőségű» nyelvemlékünк «*holt vágányra került és ott is maradt.*»

Most a feladat az, hogy a kutatást helyes vágányokra terelve — *bebizonyítsuk a nyelvemlék valóságát és azt, mint további tudományos kutatások bázisát, átadjuk a nemzetközi tudománynak és nem utolsó sorban az ősi kultúrát hordozó magyar népnek*. Ezt a nemes feladatot

örömmel vállaltam úgy én, mint munkatársam: dr. Sárkány Kálmán. Ezek után áttérek a *sumer nyelv* segítségével leolvasott *eredeti ima szövegére*.

E helyütt természetesen csak az ima szövegéből kiemelt — egyes «szemelvényekkel» fogok foglalkozni, amelyek azonban alaptételem helytállóságát — teljes mértékben — igazolják.

Az ima betű szerinti szövege:

«Grazdua lufuu: «Wutu» — peccis lughala —torán munhi ni zobathaya heu gehnahabul»

Sumer megfelelője:

Gar-aš-du-a lu-pu-gu «Wu - utu» pe-eg-gi-iš lu-gal-la tur-an muḫ-un-ḫi nu šu-bad-du-a-ḫa gi-ḫu ge-ḫin-na-ḫa-bu-lu.

A szöveg mai nyelvünkön:

A garázda főembert (lófő): «Wathát», a királyi főurat — a mennyek törvénye — ne szabadítsa meg a tüzes gyehehnából.

1. *Grazdua = Gar-aš-du-a*

gar - gur = fordulás, forgatás, *felforgatás*

aš (šu-ból) = eredetileg datívusz eset

aš, eš, uš formában birtokos névmás (övé) és képző is,

d u (dug-ból lekopással) = tesz, csinál

a (a-na illetve e-ne-ből) = személynévmás, egyes szám

3. személy = ő

Jelentése szó szerint: felforgatást csináló, vagyis *garázda*. Az első szótagnál itt is magánhangzó kiesés történik; a második szótagnál pedig az š — z változást figyelhet-

tük meg. Menet közben — ez alkalommal — fel kell hívnom a figyelmet egy *fontos sumer nyelvtani sajátásra*. Nevezetesen arra, hogy a sumer nyelvben — *külön tárgyeset* (akkuzatívusz) nem volt!

Ezt a sumer minden esetben *alany esettel* (nominatívusz) fejezte ki. Ez megfigyelhető nemcsak ebben a mondatban, de a nyelvemlék egész *szövegében* is. Kivéve 2 idegen szót («episcop») — («presbyter»), ahol már a «t» tárgyrag — talán első fecskéként — szerepel. Érdekes, hogy ez a sajátosság nyelvünkben ma is megtalálható.

2. *L u f u u = l u - p u - g u*

L u = ember, lény

p u - u g u (bi-igi, bu-ugu fejlesztett alakja *pu-ugu* > *pu-gu* > *fu-hu* > = fő, felettes, felső. Itt az «u» = ű, ő. Jelentése: «főember».

3. *W u t u — W u - u t u*.

A felkelés vezére, fejedelmi személy.

M u — W u = ember

U t u = Napisten

A név szerintem főleg *papi funkcióra* utal (Vö. *Lu - Utu* Napisten embere, pap).

4. *P e c c i s* (olv. Pekkis) *l u g h a l a = P e - e g - g i - i š l u - g a l - l a*.

Jelentése: *királyi főúr*. Jelzős szerkezet, de fordított szórendben.

P e - e g > *P e - e k* (Be-ege-ből) = fő, felső

G i - i š (vagy *di-iš*) > *ki-iš* = úr

L u - g a l - l a = *L u - g a l* = király («nagy ember») +

g a - ħ a = adjektívum képző, *hátraható* hasonulással «la».

Ez a kifejezés *régiség* (antiquitás). Mutatja az is, hogy a bi-igi — be-ige fejlődése *pe-eg* *pe-ek*-nél megrekedt; a *gi-iš* már ilyen formában nem fordul elő és ugyancsak nem találkozunk már az *ősi sumer lu-gal* szóval későbbi nyelvemlékeinkben.

5. *Toran — munhi = tur-an-muḥ-un-ḥi*

Jelentése: mennyek törvénye, ugyancsak fordított szórendben. Más kifejezéssel (sumer): «Na - am - tur».

Tur - tar = rendelés, törvény

an (a-na, e-ne-ből) = ő, övé

Muḥ-un vagy *Maḥ-an* = menny (szó szerint: magas ég)

ḥi (gi vagy ge-ből) = sok (többes jel).

Vesd össze a Halotti beszédben (1200): *munhi uruzag* = *muḥ-un-ḥi uru-azagga* = mennyek országa (szent városállama).

A szövegben gyakran látjuk az «u» és «a» magánhangzók *váltakozását*. F. Delitzsch — akit a «sumerológia atyjának» neveznek — nem az «a», hanem az «u» hangzót tartja *eredetinek*. Ezt a megállapítását nyelvemlékeink is alátámasztják. Nem «na-am», hanem «*nu-um*» = nem (tagadószó), nem *maḥ-an*, hanem *muḥ-un* > *mu-un* = menny, nem *tar*, hanem «*tur*» = rendelés, törvény.

6. *Ni z o b a t h a y a = Nu š u - b a d - d u - a - ḥ a*.

Jelentése: Ne szabadítsa meg.

Nu (ni, ne, na) = «n e» tiltószó, valószínűleg elvonás a «*nu-um*» = «n e m» tagadószóból.

Š u - b a d (ši-bad) = szemet (ši-šu), megnyitó (bad),
tehát tekintő = *szabad* ember, szemben a *rabszolgával*,
aki *i g i - n u - d u* = szemet *nem* nyitó, *nem* tekintő,
nem szabad.

d u (dug-ból) = tenni, tévés

«a» (a-na-ból) = ő, övé

h a (he-hu) = legyen (ge-en segédigéből). Ez *fel-*
szólító mód és optatívusz is.

Szószerint tehát *N e* (nu) *legyen* (h a) *az ő* (a) *szabad-*
dá tevése (š u - b a d - d u).

Itt is az *š > z*, *d > t* és *h > j* mássalhangó válto-
zást figyelhettük meg.

7. *H e u* - (g i - h u) = *tűzes*, de lehet főnév is: *tűz*.
Szerintem a *g i* vagy *g e* elvonás a «g i - b i l» = *tűz*
szóból — így lesz a *g > h* változással «h» - «h e».

«u» a «g u» (vagy g a) adjektívum képző lekopott
alakja.

8. *G' e h n a h a b u l* = *g e - h i n - n a - h a - b u - u l*
= *alvilágból* (poklából.)

Azonos sumer kifejezések:

K u r - n u - g e - a = Vissza nem térés országa

K u r - h a l - l a (l) = pusztulás országa

K u r - p a - g u l = sötétség országa

A r a l u (ez már inkább akkád)

A *g e h i n - n a* = gyeheenna, az ó-testamentumból vett
vándorszó, amely azonban vitathatatlanul *sumer* eredetű!
Elemekre bontva: teljesen egyezik az ősi sumer «kur-nu-
g e - a» szóval.

Kur vagy gin > hin	= hegy, ország
Nu vagy na	= nem (tagadó szó)
Ge (ge-en vagy gi-in-ból)	= jövés, visszatérés
Ha vagy «a» (ga-ból)	= genitívusz eset
Bu-ul (bu-lu-ból)	= b ó l, b ő l
Ba vagy bu	= ő, övé
Lu (metatézissel: ul)	= kivonás, Dávid Antal

magyar assziriológus szerint sumerul: «lu» szóval nevezték a «kivonás» számtani műveletét.

Ez a latin fonetikával és betűkkel írt *magyar szöveg* és annak analizált sumer megfelelője a *napnál világosabban bizonyítja*, hogy itt tulajdonképp *ugyanazon nyelvnek két formája*: egy «korai» és egy «kései» áll előttünk.

A nyelvemlék szövegében — a nagyobb bizonyosság kedvéért — még egyszer előfordul az ősi sumer «lu-gal» szó, mint *főnév* a következőképpen:

«Step. lughalu ur»

A step. rövidítés: teljesen stephanus.

A bőrhártya másik felén lévő — azonos korú *latin nyelvű* imában: «step — nus rex» szerepel, ugyancsak rövidítés. Ez az 1000-ben királlyá koronázott *I. (Szent) István magyar király latin neve*.

Mind ez «expressis verbis» bizonyítja, hogy a magyarok nemcsak *I. András királyt*, de első királyunkat, *Szent Istvánt* is — ősi sumer szóval «lu-gal»-nak nevezték, ami a latin szöveg tanúsága szerint is «rex»-et jelentett.

Ami az «úr»-t illeti, a sumer királylisták alapján megállapíthatjuk, hogy az «Úr» vagy u d > u t > u t u l

címet, aminek jelentése: őriző, pásztor, már a sumer királyok is használták. *Nevezetesen:* Ur nin-gal, Ur-babbar uruki, Ur Nammu (vagy Engur) uri, Ur-nin-urta isini és Utul (Ud) Kalam-ma szintén uruki király.

A sumer Theokratikus felfogás szerint a király, mint az isteni rend őre és az istenség földi helytartója, *pásztor* volt a népnek és kötelessége volt alattvalói jólétéről és boldogulásáról gondoskodni. Az Árpádházi királyok korában az «*Űr*» cím (görög források szerint «*U r u m*») csak az uralkodóház tagjait illette meg, de az idők folyamán aztán *a cím általánossá vált.*

Az *Űr és Ud > Ut* fogalom azonosságát az itt tárgyalt nyelvemlék is igazolja.

Az «*Isten*» (Deus) fogalom nyelvemlékeinkben teljesen mint: *Ur - Ysten* (olv. úr-isten) szerepel (latinul: Dominus Deus). Ennek sumer megfelelője:

Ut ud-ból = őriző

u š (u š - i š) = halál

tin -ten = élet

Ez a kifejezés-forma nemcsak a két szó jelentésbeli azonosságát, hanem az egész nyelvemlék antiquitását (régiségét) is nyomatékosan aláhúzza.

Az *ut* (ud-ból) szó «*őrizés*» jelentéssel még egyszer előfordul az imában (mint ige), amikor a pápa és András király őrizetére bízta az országot:

U t h o y a

Sumerul: *ut - u - ħ a* = őrizze. Szó szerint: legyen (*ħ a*) az *ő (u)* őrizése (*ut - ut u*).

A «pokol» szóval már előbb foglalkoztam. Az imában is előfordul a következő szöveg-környezetben:

U n u d u n z o u p a k u l

Sumerul: u n - u - d u - u n s a - (ğ) p a - k u l .

Un-u-du-un = Mélység ura. A Halotti Beszédben (1200): *ur-du-un-ge* (urdung) — jelentése ugyanaz, vagyis ördög.

s a - u = szavának, szavára

s a vagy *s u* = szó

g u - g a = datívusz eset

Jelentése: *Pokol ördögének szavára.*

Az imában még igen sok szó és kifejezés fordul elő, amelyek a sumer nyelvvel — különösebb nehézség nélkül — egyeztethetők.

Itt csupán egy mondattal kívánok foglalkozni, mint-hogy az abban foglaltakat, különösen *kultúrtörténeti* szempontból tartom figyelemre méltónak. Ez pedig a következő:

Ne wemuagguc barduos eseuivek ereus zent ieleseuc.

Mai nyelven:

Ne imádjuk mezőn dolgozó (földműves) őseink erős szent jeleseit.

1. *Ne wemuagguc* = *N u - w u - m a ħ - a g - ħ u - u - k'e*

N u (ni, ne, na) = *n e* (tiltó szó)

W u (wi we) - *M u* = beszéd («w» betűs olvasata)

M a ħ (muħ) = magas, magasztos

tehát: *w u - m a ħ* = magasztos beszéd:

v. w e - m u ħ i m a , (i m á d á s)

A g vagy g a (gar-ból) = tenni, cselekedni

Ĥ u (ĥa, ĥe) = legyen, felszólító mód

U - k e (unu-ke vagy ene-ke rövidítése) = űk

Vö. a Halotti Beszédben: Vimadjuk — vimadjomok.
Ez utóbbi sumerul: v u - m a ĥ - d u - ĥ u - m u - k e =
Mondjunk magasztos beszédet, vagyis imádkozzunk.
(D u g - d u = mond.)

Megjegyzem, a tárgyalt szónál összevonás történt és
kimaradt a m u - m e (mu-un - m e - e n) = «mi» szó
(személyes névmás többes szám 1. személy).

2. B a r d u o s = B a r - d u - űš

Jelentése: *Mezőn dolgozó, vagyis földműves.*

Ez a szó csak a családi nevekben maradt fenn: Bárdos,
Bartos, Bartua (Bartha). Megtaláljuk azonban más fej-
lesztett formában: Par-uš-tu > Par-aš-tu > Par-az-tu >
P a r a s z t szavunkban.

B a r > P a r = m e z ő, puszta

D u > t u = dolgozni

U š v. a š (š u -ból) = o n, e n, ö n (lokatívusz).

Ez más sumer szóval: k i - i m - d u - a = földön dolgo-
zó (földműves).

Ismeretes, hogy a sumerok az *első történelmi nép*,
amely a Tigris és az Eufratesz folyók mentén kialakí-
totta a földek szakszerű művelését és az *öntözéses mező-
gazdálkodást*.

3. *E s e u l w e k* = *E š e - u l u - e k e*

Jelentése: *Első régiek, vagyis őselők.*

E š e - u š u (aš-ból) = első, eleje, egyedüli

U l - u l u = távoli, régi

E k e (e - n e - k e-ből) = *ők* (személyes névmás)

Itt le kell rögzíteni, hogy a magyarok *1047-ben* — hagyományaik alapján — tehát úgy tudták, hogy *őseleik* *mezőn dolgozó, vagyis földműves* népek voltak.

4. *E r e u s* = *G e r (e) - u š* vagy *G u r - u š*

G i r (ger-gur) = férfi

u š - e š = adjektívum képző

Jelentése: férfias, erős (hős is). A szókezdő «g» más-salhangzó itt lekopott.

5. *Z e n t* = *Z i e n t u* = *szent, (kegyes, tekintő)*

Š i (šag-ból) = tiszta, kegyes

E - n - t u (igi-tuh) = szemet nyitó, *tekintő.*

Fejlődése: *Ši-en-tu* > *Zi-en-tu* > *Se-entu* > *Szent*,
vö. a magyar «szende» szóval.

6. *J e l e s e u k* = *G e - l e ħ - e š e - u - k e*

G e (gi v. gu) «igi»ből első lekopással = első, elejes stb

L e ħ (lag-ból) változatai: *la ħ, lu ħ* = *j á r, m e g y*

E š (š u -ból) — itt locativus — = -on, -en, -ön

Ebben a szóban is a *többes szám tárgyesetet* alany-esettel fejezi ki az ómagyar, tehát éppen úgy mint a sumer nyelv. Ebből származik a *Gi-la ħ-aš* > *Ji-las*, illetve *Gu-la ħ* — «Gyula» régi magyar «méltóság» név is.

Jelentése: *Élen - járó*, — vezér, főnök. A *sumer* feliratos táblákból ismeretes az «*u g u - l a ḫ*» szó, amely *főnököt, vezért* jelent. Első lekopással *G u - l a ḫ*.

Ezek után megállapíthatjuk a következőket:

Az általam bemutatott imaszövegek, különösen annak *sumer* megfelelői, bizonyítják e nyelvemlék valódiságát, illetve *kizárják annak hamis voltát*.

Az imában előforduló *sumer* szavak 1842-ben — amikor Literáti Nemes Sámuel az imát tartalmazó breviáriumot megvette és állítólag hamisította — *még nem voltak és nem is lehettek ismertesek*.

Tudjuk a szakirodalomból, hogy Jules Oppert a *sumer* népet is csak 1855-ben fedezte fel.

Mellékesen megemlítem, hogy az ima eredetijét megvizsgálta dr. Pataki János, tud. kutató, kódexszakértő és megállapította, hogy az *valódi*. Erről nyilatkozatot adott. Olvasatommal kapcsolatban — amelyből egyes részeket itt bemutatam — pedig közölte, hogy ahhoz sem hozzátenni, sem elvenni valója nincsen.

Befejezésül még néhány szót szeretnék szólni nyelvemlékeink vizsgálatánál az általam alkalmazott *módszerről*. Tudjuk azt, hogy a módszer csak egy *eszköz* valamely tudományos cél elérésére. A módszer *egymagában* nem old meg tudományos problémákat; ahhoz a *kutató elme leleményessége* is szükséges.

Az a módszer helyes, amely *meggyőző eredményt tud* kimutatni!

Tapasztalati tények igazolják, hogy *többféle módszerrel* is el lehet érni *ugyanazt a helyes eredményt*. Én a magam részéről nyelvemlékeink vizsgálatánál — az *összehasonlító nyelvtudomány hagyományos* módszereit alkalmaztam — nem *szolgailag, de alkotó módon*.

Nyelvemlékeink szavait a *sumer nyelv szókincsének, nyelvtanának, sajátságainak és hangtörténetének megfelelő ismerete alapján elemeire bontottam*. Az egyes elemeket — főleg a hangtörténet segítségével — *vissza-*vezettem az eredeti *sumer gyökeire*, illetve az *alapszavakra*. Ebből vezettem le aztán a hangváltozások és szemantikai változások megjelölésével — az *egész fejlődési vonalat* és mutattam be szemléltetően.

Másfél évtizedes kutatásaim *főbb eredményeit* igyekeztem tanulmányomban összesűriteni. Minthogy a magyar tudományos körök a sumer—magyar kérdést *előítéllettel* közelítik meg és annak komoly és intenzív vizsgálatától eleddig — érthetetlenül — tartózkodtak, munkám *úttörő* munkának számít.

Már pedig az *úttörő* munka és kutatás *útjai* — rendszerint — tévedésekkel vannak szegélyezve. Lehet, hogy így van ez nálam is.

A tudomány azonban akkor áll feladata magaslatán, ha mindazt, ami egy munkában *előremutató* és *jó*, megtartja!

Ezt várom és kérem az illetékes tudományágak képviselőitől, mert a sumer—magyar kérdés nemcsak a *magyar tudomány belső ügye*, hanem «*par excellence*» érdekli azokat a nemzeteket is, akik — a sumer kutatás terén — felbecsülhetetlen erkölcsi és anyagi áldozatot hoztak a nemzetközi tudomány szolgálatában.

Budapest, 1973. május 31.

Dr. Novotny Elemér s. k.

ÁTÍRÁSOK ÉS JEGYZETEK

A latinbetűs átírások magyar olvasata a következő:

s	magyar olvasata	sz
š	magyar olvasata	s
g	magyar olvasata	g
ğ v. ħ	magyar olvasata	gh vagy ch

Az « u » *ékjel* — esetenként: u, ó vagy ü-nek olvasandó, amely utóbi nyíltabbá válással: « ű » lesz.

A *sumer ékírásban* « h » és « j » mássalhangzó nem volt, de egyes sumerológusok szerint — a *beszédben* úgy a « h », mint a « j » jelen volt.

A szakirodalom az *ékjelek bizonytalan* olvasatát — a latin betűs átírásnál — a kétes olvasat *nagy betűs szedésével* jelezte. Ettől eltekintettünk és a *sumer szövegeket általában* nagy betűkkel írjuk, mert így — a magyar szövegekből azok *sumer volta* jobban kitűnik — illetve szembeötlőbb.

BIBLIOGRÁFIA

A használt források jegyzéke

- Anonymus:** De gesta Hungarorum (1200 év körül)
Avgyijev V. J.: Istoria drevnego Vostoka, Moszkva 1953
Ókori-Kelet története, Budapest 1956
Badiny J. F.: The Sumerian Wonder, Buenos Aires 1974
Bárczi Géza: A Tihanyi Apátság Alapítólevele, mint nyelvemlék, Budapest 1951
A magyar nyelv életrajza, Budapest 1961
Bíborbanszületett Konstantin: «A birodalom kormányzásáról 956» (magyar fordítás)
Dávid Antal: Babylon és Assur, Budapest 1926
Delmel A.: Sumerisches Lexicon
Sumerisch — Akkadisches Glossar, Roma 1939
Delitzsch F.: Sumerische Sprachlehre, Leipzig 1914
Djakonov J. M. és Tolszov Sz. P.: akadémikusokkal — levelezésem 1967/69
Francev J. P.: Világtörténet I.
Fossey Ch.: Manuel d'Assyriologie, Paris 1904
Hajdú P.: Finnugor népek és nyelvek, Budapest 1962
Hommel F.: Zweihundert sumero—türkische Wortgleichungen etc. München 1915
Hrozny B.: Nejstarsi dejiny Predni Asie etc. Praha 1951
Jestin R.: Abregé de Grammaire Sumerienne, Paris 1951

Kramer S. N.:	The Sumerian, Chicgo 1963
Langdon Stephen:	A Summerlian Grammar and Chrestomathy, Paris 1923
László Gyula:	Hunor és Magor nyomában, Budapest 1967
Lenormant F.:	Lettre Assyriologiques, Paris 1874
Lenzen J. J.:	Die Sumerer, Berlin 1948
Mahler E.:	Babilonia és Assyria, Budapest 1906
Munkácsi Bernát:	Egyetemes Irodalomtörténet, Budapest 1911
Oppert J.:	Expedition Scientifique en Mezopotomie, Paris 1959
Parrot A.:	Sumer, Paris 1960
Poebel Arno:	Grundzüge der sumerischen Grammatik, Rostock 1923
Prince J. Dineley:	Materials for a Sumerian Lexicon, Leipzig 1908
Sayce A. H.:	On an accadian Seal, London 1871 The Sumerians, London 1908
Simon Györgyi:	Szemelvények a magyar nyelvemlékekből, Budapest 1968
Struve V. V.:	Mezopotámia legrégibb államai
Thureau-Dangin F.:	Die sumerischen und akkadischen Königsinschriften
Tolsztoz Sz. P.:	Ősi Chorezm, Budapest 1966
Vargha Zsigmond:	Ötezer év távolából, Debrecen 1942
Weissbach F. H.:	Die Sumerische Frage, Leipzig 1898
Wooley C. L.:	Ur Excavation (Ur feltárása) London 1927—1962
Zamarovsky V.:	Kezdetben volt Sumer, Budapest 1966
Zsuffa Sándor:	A magyar nyelv — nyelvrokonságai, Budapest 1942

A SZERZŐ KIADÁSRA KÉSZ TANULMÁNYAI

A «szem» és ezzel kapcsolatos szavaink etimológiája
Budapest 1966

Az esztergomi királyi kápolna oroszlanos falfestményé-
nek rejtélye
Budapest 1968

A sumer—magyar azonosság tárgyi bizonyítékai
Budapest 1969

Számneveink eredete

«Isten» és a vele kapcsolatos szavaink etimológiája

A «madár» szó és ismertebb madárneveink sumer eredetéről

A sumerek az Ég vagy Isten gyermekei